

בינ"ו עמ"י עש"ו

קונטרס

מגיד דבריו ליעקב

רביעאה

שיחות מוסר חיזוק והתעוררות

בענייני עבודת ה'

ומהם שיחות

על סדר פרשיות השבוע

נסדר ונערך משיחות מוסר

שנאמרו במקלות על ידי

הגאון הגדול

רבי יעקב חיים סופר שליט"א

ראש ישיבת 'כף החיים'

בצירוף חידו"ת על הפרשה ועוד

פרשת ויצא

ירושלים עיה"ק תוכב"א

תשפ"ב לפ"ק

הלימוד והחיזוק בחוברת
זו מוקדש להצלחה
ברוחניות ובגשמיות
למסייעים בהוצאה לאור

שיחות מוסר אלו הנדפסות בקונטרסי "מגיד דבריו
ליעקב" נסדרו ונערכו מתוך קלטות של שיחות רבינו
שליט"א.

ואם ימצא שגגה וטעות, איתנו תלין משוגתינו.
ובקשתינו שטוחה לפני המעינים הי"ו כי כל שגגה וטעות
יתלו בחסרון דעת העורך, ואנא יודיעני על הטעות.

בתחילת החוברת נדפסת שיחתו של רבינו שליט"א
בחלק השני של החוברת נדפסו חידו"ת על פרשת שבוע,
מחידושיו של רבינו שליט"א על התורה, וחלקם הגדול
רואים לראשונה מכת"י בחוברת זו.

בחלק השלישי של החוברת מצורף קטע מתוך ספר
"שנות חיים" (כת"י) של רבינו שליט"א בענייני אריכות
ימים

בחלק הרביעי של החוברת מצורף מחידו"ת רבינו
שליט"א בסוגיות הנלמדות בדף היומי, או שאר חידו"ת
כפי אשר יכיל הגליון

ניתן להצטרף לרשימת התפוצה לקבלת
הגליונות בדוא"ל:
8542164@gmeil.com

ניתן להשיג את החוברות מידי שבוע מתחילתו בנקודות
המכירה וההפצה של י. בלוי בבתי הכנסת

©

כל הזכויות שמורות

אין לצלם להעתיק לשכפל וכל כיו"ב,
בלא רשות מפורשת בכתב מהמחבר

הערות והארות תיקונים יתקבלו בשמחה,
ובעז"ה יתוקנו במהדורה הבאה

להערות והארות

ניתן לפנות בשעות בין הסדרים
לפלאפון מספר 0548-542-164

פרשת ויצא

מפתח העניינים

תורתנו הקדושה אינה מאריכה בסיפורי מעשות - אלא כדי ללמדנו מוסר השכל / מעשה אבות / י"ד שנה לא שכב / להקדים רפואה למכה / אין לך נשק גדול מעסק התורה / הקול קול יעקב / ראשית המלחמה על ידי תורה / התורה והתפלה הם שיכולים לבטלה גזירה רעה מהאדם / אפשר עברתי על מקום שהתפללו אבותיי ואני לא התפללתי?! / נתקצרה לו הדרך / כד יהיב דעתיה למיהדר' / תלוי בכך / הבא ליטהר מסייעין בידו' / כל כמה שרצונו גדול יותר - הסיוע גדול יותר / רצון - צנור / מצות פריקה / עזוב תעזוב עמו' / גם בעבודת ה' צריך שיהיה 'עמו במלאכתו' / חובה עליך להשתדל בעצמך / 'טעמו - וראו' / אי אפשר להסביר מתיקות הדבש בלי לטעום / אם תטעם - תרגיש / טעם המצוה / השכמתו בשמחה של הגר"ב זצ"ל / מתיקות התורה / בת פרעה הושיטה ידה לנילוס - ונעשה לה נס / סייעתא דשמיא והצלחה בתורה ובכל העניינים - כשיעשה את ההשתדלות / משל נפלא / מלבוש חדש - אחרי שמורידים את המלבוש הישן / סייעתא דשמיא אחרי שעוזבים את הדרך הקודמת / בקשת התפלה בדורות הקודמים לזכות לסייעתא דשמיא / בדורינו כמעט אין מי שמבקש סייעתא דשמיא... / כיון שביקשו - נענו / הצורך הגדול של 'סייעתא דשמיא' / שערי סייעתא דשמיא מעל כולם / מעלת וחשיבות עסק התורה בדור הזה / משלו הנפלא של ה'חפץ חיים' זצ"ל / בשעת מלחמה קונים הכל ומשלמים יותר / זמנינו זמן מלחמה / 'ישראל אשר בכך אתפאר' / וישם מראשותיו - מה הועיל יעקב אבינו ע"ה באבנים אלו? / לשמור היטב על ה'ראש' / 'בתר רישא גופא אזיל' / כל מה שהוא ראשית - מקודש / 'החכם עיניו בראשו' / לקדש את ה'ראשית' / זהירות מעיתוננים פסולים וכיו"ב / ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עינם / 'לא יקרה לי כלום' / צריכים שמירה / זהירות מספרים שאינם על פי דעת תורה / זהירות מהשפעת הרחוב / מעשה נורא על חומרת הדברים / יותר גרוע משמש לעבודת אלילים / הנהגתו של הגאון רבי יחזקאל לוויןשטיין זצ"ל / כח ההשפעה של דיבור אחד של מינות / השתדלות בלבד מספיקה / מדוע נהפכו האבנים לאבן אחת? / שום דבר טוב לא יוצא ממוחלוקת! / זהירות מהמחלוקת / כל הבריאה לא נבראה אלא לשימוש האדם השלם / עלי ניח צדיק ראשו / יעקב אבינו ע"ה האדם השלם שהעולם נברא למענו / זהירות מנדנדוד חטא

מפתח חידושי תורה

- א. בענין ויקח מאבני המקום ..... לא
ב. בענין שהיו אומרים לאה לעשו ..... לב

מפתח שנות חיים

- רכד. תחנון ..... לה
רכה. תיקון ליל שבועות ..... לז
רכו. תיקון מ"ח מספר תיקוני זהר ..... מב
רכז. תלמידי חכמים ..... מב
רכח. תעניות בה"ב ..... כג

מפתח חידושי סוגיות

- א. בענין "מנין שבשופר ופשוטה לפניו ואחריה" ..... מז
ב. בענין תפילת יחיד בראש השנה ..... כז

הלימוד בחוברת זו מוקדש לעילוי נשמת כל מתי ישראל, ובכללם

יצחק שלום בן צ'לחה חנה	שולמית בת כחילה רחל	יוסף בן אסתר
שמעון בן עליה	יפה בת עליה	יעקב בן עליה
סימני בת חנה	אליהו מאיר בן סימני	מרגלית בת סימני
מסעוד בן אסתר	מסעודה בת חסיבה	פיבי בת חסיבה

תנצב"ה

הלימוד בחוברת זו מוקדש לרפואת
מרדכי בן מורודיד אסנת
מיכל בת אסתר
אל נא רפא נא להם

רצון לעבודת ה' כראוי, ושמירה על ה'ראש' כראוי

תורתנו הקדושה אינה מאריכה בסיפורי מעשיות - אלא כדי ללמדנו מוסר השכל בעזרת ה' יתברך, נראה היום להתבונן בפרשה שלנו, פרשת השבוע - פרשת ויצא. בעניינים הללו של 'ספר בראשית'. הרי זה פשוט, כי לא הייתה מחשבה בתורה רק לספר סיפורים על האבות. הלילה וחס. כל העניינים הללו המובאים בתורה, זה בא ללמדנו מוסר - באופן כללי ובאופן פרטי. זה לא סתם 'סיפורים' בעלמא ח"ו.

וכבר הזכרתי לשון הזוהר הקדוש בפרשת בהעלותך (דף קנב ע"א), שרבי שמעון בר יוחאי מקלל בקללות נמרצות את אותו אחד החושב שחומש זה קובץ של סיפורים. רחמנא ליצלן מהאי דעתא.

מעשה אבות

וצריכים להתבונן בפרשת השבוע, מה יש לנו ללמוד ממעשה אבות שאנו למדים בפרשה. מיעקב אבינו ע"ה. אומרת התורה הקדושה: "ויצא יעקב מבאר שבע, וילך חרנה. ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש, ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו, וישכב במקום ההוא. ויחלום והנה סולם מוצב ארצה, וראשו מגיע השמימה, והנה מלאכי אלהים עולים ויורדים בו. והנה ה' ניצב עליו ויאמר, אני ה' אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק, הארץ אשר אתה שוכב עליה, לך אתננה ולזרעך. והיה זרעך כעפר הארץ, ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה, ונברכו בך כל משפחות האדמה ובוזרעך" (בראשית כח, י-יד). "ויקץ יעקב משנתו ויאמר אכן יש אלהים במקום הזה, ואנכי לא ידעתי" (שם פסוק טז). ונראה בעזרת ה' לבאר פסוק פסוק.

י"ד שנה לא שכב

דבר ראשון, מה שצריכים תמיד לחזור ולשנן, מה שהזכירו רבותינו: "ויפגע במקום וילן שם... וישכב במקום ההוא" (פסוק יא), ומביא את זה רש"י בחומש כאן, "לשון מיעוט, באותו מקום שכב, אבל ארבע עשרה שנים ששימש בבית עבר לא שכב בלילה, שהיה עוסק בתורה". והם דברי רבותינו במדרש (בראשית רבה פר' סח ס' יא). והטעם שלא שכב - עסק התורה. שהיה יעקב אבינו ע"ה יגע ועמל בתורה יומם ולילה כפשוטו. [ובמדרש תנחומא (פרשת וישלח ס' ט) "אין לך אדם שהיה יגע בתורה כאבינו יעקב"].

להקדים רפואה למכה

אבל יש בזה עוד טעם. יעקב אבינו ע"ה יודע להיכן הוא הולך. "ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה", הוא מקיים צויו אביו ואמו ללכת אל בית לבן, ויוצא בדרך אל חרן. הוא יודע שהוא הולך אל 'לבן הארמי' שכבר פקיע שמייה, הוא נכנס לגוב האריות. מאורת נחשים. הרי לבן היה לו 'ישיבה' ו'בית מדרש' של כישוף, וכל מי שרצה להתחנך בדברים הללו של 'כישוף' וטומאה וכו', ידע את הכתובת... כמו שלמדנו בפרשת בלק, "פתורה ארם", שם היה 'בית המדרש' של מכשפים ורמאים, ומי שרצה לבוא ולקבל דפלומה שם יכל לבוא וללמוד שם. יעקב אבינו ע"ה ידע להיכן הוא נכנס. ועל כן הוא מקדים רפואה למכה. מה הרפואה? מה הנשק בו מצטייד יעקב טרם הליכתו לבית לבן? - תורה! תורה זה רפואה לכל דבר.

אין לך נשק גדול מעסק התורה

במשך ארבע עשרה שנה לומדים במיצוי הנפש, לומדים בלי לישון בלילה, לומדים בשקידה נוראית, בהמשך וברצף אחד בלי הפסקות, ורק בהיותו בדרך, הוא לן 'וילן שם'. אבל בכל אותם ארבע עשרה שנים ששימש בבית שם ועבר לא שכב בלילה. כי אדם שהולך ל'לבן', צריך להצטייד בנשק, ואין נשק כנגד לבן הארמי אלא תורה.

הקול קול יעקב

הכח של ישראל זה לא בכח הזרוע, "הידיים ידי עשו" (בראשית כו כב). הנשק של ישראל, של 'יעקב' - "הקול קול יעקב" (בראשית שם). זה העצה כאשר הולכים למקום מסוכן. ויעקב אבינו ע"ה ידע שהוא הולך למקום מועד לפורענות, הולך אל 'לבן הארמי', הרמאי כידוע, היה לו פרסום בכל העולם, כולם ידעו מי הוא לבן הרמאי, ויעקב אבינו ע"ה ידע היטב עם מי יש לו עסק כאן. לכן מוכרחים להצטייד בנשק כראוי. אין זמן לשינה ומנוחה. צריך לאסוף 'תורה' בשקיקה גדולה. וכך ה' יעזור שהוא יוכל להצליח עם אותו אחד, עם 'לבן הארמי'. כך במשך ארבע עשרה שנה. רק אחרי הכנה כזו, יכול לצאת לדרך, ורק בשעה זו בעודו בדרך "וישכב".

ראשית המלחמה על ידי תורה

אין נשק אחר לנצח בו את לבן. ולא רק את לבן, אלא גם את שחור... כל אחד ואחד מאויבי ישראל, אין אפשרות לישראל לנצח אותו, מלבד בכח התורה. גם שונאי ישראל שקמו במשך כל הדורות ידעו שכאשר יש תורה בקרב ישראל, אזי ידם על התחתונה. ולכן כל התלמוד ומדרשי רבותינו מלאים במאמרים רבים, שתמיד בזמן שהיו השונאים גוזרים גזירות על ישראל, תמיד הגזירה הראשונה הייתה שלא יעסקו בתורה. כי ידעו שאם ישראל מחזיקים על תורה, לא יוכלו להם.

התורה והתפלה הם שיכולים לבטלה גזירה רעה מהאדם

נפקא מינה לכל אחד מאיתנו, שיידע שתורה ותפלה היא שפועלת את עיקר העיקרים. רק על ידי תורה אפשר לבטל 'גזירה'. בגמרא מסכת שבת (קנו). יש מחלוקת אם יש מזל לישראל או לא, ולמאן דאמר 'אין מזל לישראל' מפרש רש"י (שם ד"ה אין מזל לישראל) "דעל ידי תפלה וזכות משתנה מזלו לטובה". מה זה 'זכות'? - יש מפרשים שזה 'צדקה' (ע' היטב רש"י שם ד"ה ויש מזל). אבל הגאון רבי חיים פאלאג'י זצ"ל (נפש חיים מע' מ אות כה) מפרש כי "זכות" הכוונה היא תורה. הרי לנו כי כדי לשנות גזירה - אפשר רק על ידי תפלה, ורק על ידי תורה.

'אפשר עברתי על מקום שהתפללו אבותיי ואני לא התפללתי?!

הגמרא במסכת חולין (צא:) אומרת, על הפסוקים הללו - וגם רש"י מעתיק את זה (פסוק יז) - כשהגיע יעקב לחון, אמר: "אפשר עברתי על מקום שהתפללו אבותיי ואני לא התפללתי?!", כך יעקב אבינו ע"ה שאל את עצמו, איך ייתכן שבמקום שבו אבותיי התפללו, במקום שהיה בו נסיון העקידה, אותו מקום מקודש עברתי - ולא התפללתי?!

נתקצרה לו הדרך

אומרת הגמרא, "כד יהיב דעתיה למיהדר", כשנתן יעקב אבינו ע"ה דעתו לחזור לאותו מקום ולהתפלל שם, "קפצה ליה ארעא", קפצה לו הארץ, דהיינו, נתקצרה לו הארץ, כך מפרש רש"י (חולין שם). "מיד - ויפגע במקום", הוא הגיע חזרה ל'הר המוריד'.

'כד יהיב דעתיה למיהדר'

רבותינו דייקו בדבריהם ולימדנו חידוש גדול, יסוד גדול בעבודת ה', וכל אחד צריך לדעת את זה. כולם מבקשים ורוצים להתעלות בעבודת ה' יתברך, אף אחד לא רוצה לעמוד ולהישאר באותו מקום בו הוא נמצא. וגם זה בלתי אפשרי להישאר באותו מקום, כמו שלימדנו שלמה המלך ע"ה "אורח חיים למעלה למשכיל, למען סור משאול מוות" (משלי טו כד), בעבודת ה' תמיד צריך להתקדם ולהתעלות, ואם לא הרי שהאדם נמצא בהכרח בירידה, וכמו שמפרש הגר"א (משלי שם). מה העצה? - "כד יהיב דעתיה למיהדר". זה תלוי בהשתדלות שלך. ברצון שלך. רק כאשר יעקב אבינו ע"ה 'כד יהיב דעתיה', כשאר נתן בדעתו לחזור - נעשה לו קפיצת הדרך. אחרי שהוא השתדל, דוקא. זה לא נעשה מאליו.

תלוי בך

אם אתה מחפש עזרה מן השמים, אתה מחפש שיקפיצו אותך הלאה - זה תלוי בך. כשאתה מתקרב ובא, כשאתה נותן דעתך לחזור לאבינו שבשמים - תקבל עזרה מן השמים. אבל לא ייתכן שאדם ימשיך לנהוג כהנהגתו הרגילה, במהלך הרגיל שלו, והוא "רוצה" לקבל עזרה מן השמים להתעלות ולהתקדם הלאה בעבודת ה'. זה לא עובד כך. כשאתה מתקרב, כשאתה נותן דעתך להתקרב - יעזרו לך מן השמים.

'הבא ליטהר מסייעין בידו'

אמרו רבותינו, "**הבא ליטהר מסייעין בידו**" (שבת קד.). התנאי הוא שתבוא תחילה. הבא ליטהר. הואדם לא יכול להישאר במקומו ולומר, 'ריבון העולמים, אני מזכה אותך במצוה יקרה וקדושה, שתחזיר אותי בתשובה...', אין דבר כזה... אתה תתקרב, ואתה תבוא, ואתה תשתדל, ואתה תתאמץ - ואם תעשה כן, 'מסייעין בידו', תקבל עזרה מן השמים. לא שייך ולא אפשר לגלגל את זה על השמים מלכתחילה, בלי לנסות מעצמך.

כל כמה שרצונו גדול יותר - הסיוע גדול יותר

כשנותן דעתו לחזור, 'כד יהיב דעתיה למיהדר', עוזרים לו ומסייעין בידו. כשהוא בא לטהר מסייעין בידו. וקבלה בידו, שכל מה שאדם יהא יותר בא ליטהר - כך יהיה הסיוע גדול יותר. וכבר לימדונו רבותינו (ע' זוה"ק פרשת תרומה דקס"ב ע"א), כי אין דבר העומד בפני הרצון. הכל תלוי ברצון של האדם. זה המבוקש מאיתנו, הקב"ה רוצה את הרצון שלנו.

רצון - צנור

אומרים העולם - וכבר הגאון חיד"א זצ"ל (נחל קדומים פרשת ראה אות א) כתב כן - כי רצון אותיות צנור, אותם אותיות שמרכיבים ובונים את המילה 'רצון' הם אותם אותיות שמרכיבים ובונים את המילה 'צנור'. מה הכוונה? - ללמדנו בא, שלפי כמות הרצון שאתה רוצה, באותה מידה ישפיעו ויתנו לך. כפי הרצון - הצינור. אדם שמבקש מעט - יקבל מעט. אדם שרצונו רעב וגדול ועז - יקבל הרבה. הכל תלוי בך. כמה שתבקש ותרצה יותר - תקבל יותר. וזה כלל גדול בתורה, שצריך האדם להתאמץ בזה, באמת לרצות לעבוד את ה' כראוי. אבל אם אדם ח"ו לא איכפת לו מעצמו, אין לו 'רצון', כך גם בשמים לא איכפת ממנו.

מצות פריקה

מצוה בתורה היא "עזוב תעזוב עמו" (שמות כג, ה), מצוה של 'פריקה'. אדם שמהלך בדרך

ורואה חמור - אפילו של שונאו - שהוא רובץ תחת משאו, הטעינו אותו מטען כבד יותר מדאי, והוא לא היה יכול להחזיק מעמד וקרס, הוא 'רובץ', אין לו כח לשאת ב'משא', והבעלים שלו עומד לידו, ומבקש את עזרתך - חייבים לעזור לו. אתה לא יכול להגיד לו 'פעם הבאה תיתן לו לאכול יותר! החמור שלך חלש, תאכיל אותו כפליים', או 'למה שמת עליו יותר מדאי מטען?!' - ותמשיך בדרכך מבלי לעזור לו. יש מצוה לעזור לו לפרוק, הרי צער בעלי חיים דאורייתא (בבא מציעא לב:), מצוה לפרוק ולהקל את המטען מעל החמור.

'עזוב תעזוב עמו'

אבל אומרת הגמרא (בבא מציעא לא.) תנאי וגדר במצוה הזו. במה דברים אמורים? אימתי אדם חייב לעזור לפרוק?! - אומרת התורה, "עזוב תעזוב עמו", ודורשים רבותינו, עמו במלאכתו. כשבעל החמור הזה הוא גם כן נותן יד ומשתתף בפריקה או משתתף בטעינה - אתה מצווה לעזור לו. אבל אם בעל הבית אומר לשני, 'תראה, מן השמים זיכו אותך במצוה יקרה של פריקת החמור, מצוה נדירה [והרי איש האלוקים קדוש רבינו האר"י ז"ל לימדנו בספר שער המצוות (הקדמה לפרשת בראשית) שמי שמקיים מצוה נדירה זוכה באותו יום לרוח הקודש והביא דבריו מו"ז הגאון זצ"ל בספר כף החיים (יו"ד סימן ס"א אות נ"ד ע"ש). אתה תפרוק ואני בינתיים אנוח קצת, אישן קצת, אעשן סיגריה... אני מכבד אותך במצוה הזאת... נותן לך את המצוה הזו בחינם... לא צריך אפילו שתשלם על זה...! אומרת הגמרא, באופן כזה, בציור כזה, פטור מלעזור ולסייע בפריקה. כי התורה התנתה ואמרה שחיוב המצוה של 'עזוב תעזוב עמו' - בתנאי - עמו במלאכתו. כשבעל הבית נותן יד, אתה מחוייב לעזור, אבל כשהוא 'יצא מן התמונה' ויושב על מי מנוחות, אתה פטור ולא חייב לעזור.

גם בעבודת ה' צריך שיהיה 'עמו במלאכתו'

כך זה פשט הפסוק, ודברי רבותינו. אבל הוסיפו רבותינו המפרשים - הגאון רבי שלמה קלוגר זצ"ל (גבורות שלמה מאמר ג לסוכות ה' פה ע"ב) ועוד - כי הוא הדין במצוה של 'תשובה', ובעבודת ה' בכלל. בכל המצוות שהאדם מתקרב לבוראו. הכלל הוא "עזוב תעזוב עמו", עמו במלאכתו. מתי יעזרו לך מן השמים? - כשהקב"ה רואה שבאמת אתה עושה משהו, אתה משתדל מתאמץ מוסיף בתורה תפלה תשובה, אתה באמת רוצה, ממילא תזכה והקב"ה יעזור לך. אם אתה נותן יד - יעזרו לך מן השמים. וכן בתשובה, אימתי הקב"ה יעזור לנו לפרוק המטען של העבירות שלנו? בתנאי שהוא רואה שאנחנו באים מתקרבים רוצים ומשתדלים ועושים. ואם רואה כך הקב"ה, הוא גם עושה מצידו.

חובה עליך להשתדל בעצמך

אבל אם אתה 'תכבד' את הקב"ה, 'ריבנו של עולם, תיקח אותי ותגייר אותי'. 'תיקח אותי

ותקרב אותי אליך, 'תיקח אותי ותקדש אותי', ואתה נשאר יושב במקומך בנחת, ומתפלא מדוע ולמה אין לך סייעתא דשמיא. כי ברגע הזה שאתה פוטר את עצמך, לא עושה כלום, לא משתדל, לא רוצה באמת, כבר אין את המצוה של "עזוב תעזוב עמו". אתה צריך להתקדם, אתה צריך לבוא, אתה צריך שיהיה בחינה של 'כד יהיב דעתיה למיהדר' (עיין חולין צ"א ב'), כשאתה נותן את דעתך לחזור - יעזרו לך מן השמים. אין דבר כזה שתגלגל על אחרים ואתה לא תעשה כלום, זה חלומות. רק אם אתה שותף במלאכה ומשתדל ורוצה וטורח, תזכה.

'טעמו - וראו'

דוד המלך ע"ה בתהלים (לד ט) אמר, "טעמו וראו כי טוב ה'". אתה רוצה לראות "כי טוב ה'?" - תחילה וראש "טעמו". צריך לטעום תחילה. 'טעמו - וראו'. רק אחרי שטועמים יכולים לראות. אבל בלי השתדלות מצידך לבוא ולטעום תחילה, לא יעזור שום דבר. אחרי שתטעם תראה כי טוב ה'. הקב"ה טוב ומטיב.

אי אפשר להסביר מתיקות הדבש בלי לטעום

אומרים העולם, מי שלא טעם טעם דבש מימיו, אי אפשר להסביר לו כמה זה מתוק. כי אם יבואו להסביר לו בהסבר שכלי כמה ה'דבש' טעים ומתוק, יאמרו לו, 'הסוכר מתוק, אבל הדבש פי עשר יותר מתוק', הוא לא יוכל להבין את זה, זה לא נכנס לראשו. מי שלא טעם, לא ידע.

אם תטעם - תרגיש

אבל אם יקחו כפית של דבש ויטפטפו לו טיפה אחת בלשון - כבר הוא יבין. יגיד לך, אני לא צריך הסברים, טעמתי. זה הכוונה, "טעמו וראו כי טוב ה'". תטעם. כל עוד שלא טעמת לא יעזור שום הסבר. אם תלמד תורה ותקיים מצוה כמו שצריך, אתה תהיה מאושר, אתה תרגיש נועם ועריבות ומתיקות, ולא תצטרך יותר הסברים.

טעם המצוה

ואין אדם שלא זכה להרגיש 'טעם' זה. הרבה פעמים אדם מקיים איזה מצוה, ועם כל ההפרעות ועם כל מיני קשיים - אף על פי כן מתאמץ ומשתדל לקיים את המצוה כמו שצריך, ואחר כך הוא מרגיש טעם ועריבות מיוחדים במצוה שקיים. ו"כל דבר שהיה בכלל ויצא ללמד, לא על עצמו יצא ללמד - אלא על הכלל כלו יצא ללמד". הטעם של המצוה

שהרגשת, זה לא דוקא במצוה הזו, זה בכל מצוה ומצוה. אם תתאמץ ותשדל בכל המצוות, תרגיש כך בכל מצוה ומצוה.

השכמתו בשמחה של הגרב"ב זצ"ל

מספרים על הגאון הצדיק רבי ברוך בער זצ"ל בעל הברכת שמואל, שכאשר היה קם בכל יום בבוקר, היה מתעורר אחרת ממה שאנחנו מכירים... כשאתה רואה אדם מן השורה קם בבוקר, אתה רואה אותו שפניו נפולות. למה? כי הוא חושב 'הלואי והייתי יכול לישון עוד שעה או שעתיים...!'. וכל שכן כשאדם קם משנת הצהריים, עד כי לפעמים יש סכנה להיות במחיצתו... הוא עדיין 'מעורפל' ומצטער שהיה צריך לקום... (מי שיפגוש בו אז, יוכל להיות שיהיה בשבילו "סעודת סיום"...). רק אחרי איזה זמן הוא מתאושש וחוזר לדעתו. אבל אצל הגאון רבי ברוך בער זצ"ל, בכל פעם שהיה קם, היה קם בשמחה ובחיוך. פעם שאלו אותו, 'למדנו רבינו, לשמחה מה זו עושה?! למה תמיד בכל פעם שאתה קם מהשינה שלך אתה שיש ושמח?!'. אמר להם רבי ברוך בער זצ"ל, 'כשאני יודע שאני קם להשתעשע בתורתם של רבותינו הגדולים, הרשב"א והרמב"ן, רש"י ותוספות, איך לא אקום בשמחה?!'. ובאמת מי שטעם את טעם התורה, יודע שזה באמת כך.

מתיקות התורה

אדם שטעם את מתיקות התורה, יש לו את השמחה העצומה של מי שמתענג ומשתעשע בתורה. וזה ניתן לכל אחד ואחד. התורה לא ניתנה לרבנים, לגאונים או לצדיקים, אלא כל ישראל הם בגדר המצוה, וכל אחד ואחד יהיה מי שיהיה יכול להתענג על התורה. אלא מה? - תבוא ותטעם. אם תטעם, ואם תוסיף תפילות ותבכה על זה שאתה רוצה להרגיש את מתיקות התורה, תרגיש. תהיה לך השמחה האמיתית.

בת פרעה הושיטה ידה לנילוס - ונעשה לה נס

וה**יסוד** הוא, שתחילה תבוא ותטעם. וכן מצינו את אותו יסוד גם אצל בת פרעה בפרשת שמות, שהיא יצאה וראתה בנילוס את התיבה של משה רבינו ע"ה, והיא הושיטה את ידה, את אמתה, "ותרא את התיבה בתוך הסוף, ותשלח את אמתה ותקחה" (שמות ב, ה), שואלים המפרשים, מה הטעם בדבר ששלחה את ידה, וכי מה בת פרעה חשבה? הרי היא עומדת על שפת הנילוס, והיא רואה תיבה בעומק הנילוס, והיא מושיטה את היד שלה אליה, מדוע?! הרי היד שלה לא תגיע עד לתיבה! הושטת יד זו למה היא באה? מה התועלת יש בה? אבל הגמרא במסכת סוטה (יב:) אומרת, שכאשר בת פרעה הושיטה את היד -

התרחש הנס, היד שלה השתרברבה והתארכה עד התיבה, והיא הביאה אותה אליה. מה הלימוד כאן? - ללמדנו כי 'נס' הקב"ה עושה למי שמושיט יד. מי שפונה. מי שרוצה.

סייעתא דשמיא והצלחה בתורה ובכל העניינים - כשיעשה את ההשתדלות

זהו היסוד שכתוב כאן בפרשה שלנו, שקפצה לו הדרך ליעקב אבינו ע"ה, מתי? כשהוא התחיל לחזור, כשהוא נתן בדעתו לחזור. כשהתקרב ובא. רק בשעה זו קפצה לו הדרך. וזה לימוד מוסר לנו, אתה רוצה עזרה? תקבל. אבל בתנאי שאתה תלך, אתה תבוא, תשתדל, תוסיף. וכשמוסיפם - יש מקום לברכה לחול. אבל אם עומד בשלך, לא יעזור כלום. אבל אם יושב ולא משתדל לא יעזרו לו כלום. אם אתה מושיט יד, אתה עושה פעולה לטובה, אתה מתקרב - כבר יש 'היכי תימצי', יש מקום, יש אפשרות, שיחול כאן נס, יש מקום שיחול כאן 'סייעתא דשמיא', שתתקדם הלאה, אבל אם אתה עומד בשלך ולא משתדל, לא יעזור כלום. רק שיראה שהוא רוצה, שיהיה 'כד יהיב דעתיה למיהדר', תראה שאתה רוצה, תבוא לקראת הבורא - ויעזרו לך. אבל כשאתה יושב במקום שלך ונאנח ומבקש, זה לא מספיק. צריכים פעולה צריכים עשייה. יותר קביעות עיתים לתורה, יותר צדקה, יותר חסד. הוא בא ועושה את ההשתדלות שלו, ומן השמים דוחפים הלאה, מביאים את האדם הלאה.

משל נפלא

ראיתי מעשה מופלא, משל נפלא - כמדומני בשם המגיד מדובנא זצ"ל - על איזה כפרי אחד שחי באיזה יער (איזה ג'ונגל אחד), ויום אחד התגלגל ובא לעיר הגדולה. הסתכל באנשי העיר, עיר גדולה, עיר מכובדת, וראה איך הוא לבוש - ואיך הם לבושים... נבהל, הוא לבוש בכלי סחבות, איזה מין 'גלימה' מזוהמת, 'טלאי על טלאי', סמרטוטים, וכאן כולם לבושים כמו 'מלכים' נסיכי ארץ, לבושים במלבוש מפואר. ואותו כפרי חמד את זה, אמר, 'אני גם רוצה כזה מלבוש!'. שאל את אחד האנשים, 'היכן משיגים לבוש כמו שאתם לובשים כאן בעיר?!' אמר לו: 'במקום פלוני יש חייט מעולה, ושם הוא תופר חליפות לכל אחד, ויש שם חליפות מוכנות למי שרוצה. תכנס ותקנה'. בא לחייט, אמר לו, 'אדוני החייט, יש לך איזה חליפה לתפארת, מפוארת, מהודרת, בשבילי?!' גם אני רוצה מלבוש מכובד, נמאס לי מהמלבוש המאוס שיש לי!', הסתכל עליו החייט, אמר לו, 'כן, יש לי חליפה מהודרת גם בשבילך, קח את זה תכנס, תוריד את הווילון, ותמדוד את זה כאן בחדר הזה בעצמך, תראה אם זה מתאים לך בדיוק'.

מלבוש חדש - אחרי שמורידים את המלבוש הישן

נכנס אותו כפרי לחדר, והתחיל למדוד, וזה לא עולה יפה... לא נכנס עליו. למה? - כיון שאת החליפה החדשה והמהודרת שנתן לו החייט למדוד, הוא לבש על המלבוש שיש לו, על הסמרטוטים שהוא לובש... הוא לא פשט את המלבוש שלו, את הבגד הקרוע והבלוי שיש לו... את החליפה שהוא קיבל הוא מנסה ללבוש על המלבוש שהיה לו מקודם... זה לא הולך. זה לא 'מתלבש' ביחד. הוא מכניס את היד ל'שרוול' - וזה נתקע, לא יוצא ולא נכנס... עד שהסבירו לו לאותו כפרי, שתחילה צריך להוריד את המלבוש הישן, ורק אחר כך ללבוש את המלבוש החדש.

סייעתא דשמיא אחרי שעוזבים את הדרך הקודמת

והנמשל פשוט, מתי זוכים לקרבת ה' ולסייעתא דשמיא!? כשאתה יוצא מהמהלך הקודם שלך. אבל כשאתה רוצה ללכת באותו מהלך הקודם והרגיל שלך, ועל זה אתה רוצה להלביש מלבוש לתפארת, על זה אתה רוצה לפתוח 'דף חדש', (כלי לשנות את ה'דף הישן), זה לא הולך כך. תוריד את המלבוש הישן, וכך תוכל באמת להתלבש במלבוש החדש והיפה. אי אפשר ללכת באותו מהלך הקודם, ולהוסיף רק מלבושים חדשים, זה בלתי אפשרי. לא זו הדרך. [זה הדרך של עשוי (הדוד שלנו...) בסוף הפרשה שעברה (פרשת וירא, כח ט) אומרת התורה, "וילך עשיו אל ישמעאל ויקח את מחלת בת ישמעאל בן אברהם אחות נביות על נשיו לו לאשה", הוסיף רשעה על רשעתו, הוא לא גירש את הראשונות (רש"י שם). אבל בעבודת ה' בדיוק להיפך].

בקשת התפלה בדורות הקודמים לזכות לסייעתא דשמיא

שמעתי מהגאון רבי שלום שבדרון זצ"ל, שאמר שבדור שלנו יש מעלה יתירה על מה שהיה בדורות שלפנינו, וזה העזרה והסייעתא דשמיא שהיום אדם יכול לזכות ולקבל בשפע מן השמים. היום יש יותר סייעתא דשמיא, עזרה מן השמים, לכל מי שרוצה, יכול בקל להצליח. והסיבה לזה היא, כי בדורות שעברו היו ברי דעת, כולם ידעו כי סייעתא דשמיא זה עיקר העיקרים, וכל אחד היה רוצה את זה, ולכן כל אחד היה מתחנן ומתפלל על זה, וכל בקשתם ומגמתם בתפילותיהם היה על הנושא הזה, על הסייעתא דשמיא. וכאשר מישהו היה מבקש עזרה מן השמים, מבקש ומתפלל, 'ריבון העולמים תן לי קצת סייעתא דשמיא להצליח', הרי שבשמים היה שקלא וטריא ודין ודברים לתת או לא לתת, למי לתת סייעתא דשמיא, לפלוני או לאלמוני, וכמה לכל אחד, וכו'. שהרי כולם התפללו וביקשו את זה. דהיינו שהיה מאבק על כל טיפה טיפה של סייעתא דשמיא שיורדת לעולם, ולכן היה

נפתח פנקסו של כל אחד ואחד והיו בודקים כל אחד מה מעלתו ומה דרגתו, וכמה הוא ביקש על זה וכמה הוא התפלל על זה ואיך הוא התפלל על זה וכו' וכו', ולפי זה היו קובעים מי יזכה לקבל יותר סייעתא דשמיא.

בדורינו כמעט אין מי שמבקש סייעתא דשמיא...

אבל היום בזמנינו - (בהאי ליטנא אמר לי) - מונח בשמים טונות של סייעתא דשמיא, ואין דורש ואין מבקש... תעשו בחינה, צאו ותסתובבו ברחוב סקר, תשאל אנשים 'אתה רוצה סייעתא דשמיא?!', יסתכלו עליך כאילו נפלת מהירח... יאמרו לך, 'מה אתה סח? איזה מין לשון זו, מה המליצה הזו?! אני לא מכיר את השפה הזו... אולי כוונתך על איזה מאכל סיני חדש?!'... אנשים לא יודעים מה זה 'סייעתא דשמיא', קל וחומר שלא מבקשים ומתפללים על זה בכלל... עומדים מלאכים בשמים ובידיהם טונות של סייעתא דשמיא, שמוכנים ועומדים למי שיבקש. ואם אתה תלך, תתחנן ותבקש, תזכה ותקבל. בשמים מחכים ומצפים לכל מי שיבקש סייעתא דשמיא. ולכן מי שמבקש - יכול לזכות להרבה הרבה, רק שיבקש, רק שירצה.

כיון שביקשו - נענו

ובאמת אני יכול לספר הרבה עובדות מאנשים בדורנו שהגיעו למדרגות רמות ונשאות ממש בקדושה ובטהרה ובעבודת ה', כיון שעבדו וטרחו והראו לבורא שהם חפצים רוצים ומבקשים, שאיכפת להם. ואם הקב"ה רואה שאתה באמת רוצה - הוא מסייע לך, אומר לך, 'אני כבר אעשה את השאר'. זה כלל גדול בתורה, אתה תעשה לפי כחך - והש"ת יעשה את שלו הלאה, והאדם זוכה לסייעתא דשמיא מרובה על כל צעד ושעל.

הצורך הגדול של 'סייעתא דשמיא'

ולכן צריכים להתפלל על זה, הרי כולנו צריכים סייעתא דשמיא, בזה הכל תלוי. הגמרא

א. השגחה וזהירות מה'רחוב' בדורינו

הדור שלנו שונה לגמרי מהדורות שלפנינו, הרבה מדרגות ירדנו אחורנית. הנה לדוגמא, איך היה נרא "רחוב" לפני כמה דורות?! היום כמו שאמרנו, לא יודעים מה זה בכלל "סייעתא דשמיא"... וכאשר אדם יוצא לרחובה של עיר, הוא לא חוזר כמו שהוא יצא... וכמה צריך השגחה וזהירות מהרחוב בדורינו. אבל בדורות לפנינו היה רחוב של תורה, יכולת לחבר ספר אם היית עובר מדלת לדלת ושואל שאלה בתורה כמו ששמעתי מהזקנים. [ראה עוד פרשת וירא שיחה ב'].

במסכת מגילה (ו:): אומרת: לאוקמי גירסא, דהיינו להעמיד את הגירסא, שלא תשתכח ממנו, סיעתא דשמיא. זה תלוי בסיעתא דשמיא. ורש"י ז"ל אומר (שם) דברים נוראים, "סיעתא דשמיא - ויש יגע ואינו מוצא". כדי לזכות שיישאר אצלו מה שהוא לומד, שלא יילך לאיבוד, שיהיה לו קנין אמיתי בדבר - זה רק על ידי עזרה מן השמים, סיעתא דשמיא, ואשרי הזוכה לכך.

שערי סיעתא דשמיא מעל כולם

ראיתי מעשה (הובא בספר שלחן הטהור מבוא השער פרק ז דף כו ע"ב) על הבעל שם טוב זצ"ל, שהוא שאל את הנכדה שלו בעודה ילדה קטנה, (קראו לה אדל, הייתה חשובה וחכמנית) שאלה: לפני ה'הבדלה' ב'מוצאי שבת' מובא בסידורים תפלה - המקור לזה בירושלמי (פ"ה דברכות ה"ב), והובא באחרונים (ע' טור סי' רצט, משנ"ב סי' רצה סק"ז, טעמי המנהגים ס"ס תכה עמוד קפט, ראה דברי רבינו שליט"א בקונטרס תפארת חיים סוף עמוד סו) - בה אנחנו מתפללים 'פתח לנו בזה השבוע שערי אורה, שערי ברכה, שערי גילה, שערי דיצה', כך חמישים שערים (מודפס בסידורים, תפתחו וטראו). והוא שאל אותה, 'איזה שער הוא החשוב ביותר בין כל החמישים שערים הללו?!' והיא הסתכלה ברשימה של השערים האלה, ואמרה לו: 'סבא, אני חושבת שהשער החשוב ביותר זה **שערי סיעתא דשמיא**, הוא המעולה מכולם'. כך היא אמרה לו. [בנוסח שלנו הספרדים זה לא כתוב השער הזה - 'שערי סיעתא דשמיא' - אבל כתוב 'שערי עזרה', מה זה שערי עזרה, עזרה ראשונה?!... וכי הכוונה שערי עזרה של בני אדם?! (יהי רצון שלא נצטרך לזה כלל, לא 'עזרה ראשונה' ולא אחרונה). בודאי שלא על זה הבקשה. אלא 'שערי עזרה' - מהבורא יתברך. (לא מהשכן והשותף שלי...)]. 'שערי עזרה' - 'שערי סיעתא דשמיא' זה אותו דבר. זה השער החשוב מכל השערים]. ואמרו שהוא נענע לה בראשו. דהיינו שהסכים שהיא צודקת, זה האמת. מי שזכה לשער הזה של סיעתא דשמיא, יש לו את הכל. הוא "איש מצליח" (בראשית לט ב). ברוחניות ובגשמיות.

מעלת וחיבות עסק התורה בדור הזה

ועוד מעלה שיש בדור שלנו, והוא בענין תלמוד תורה. השכר כפול ומכופל ויותר. והסיבה לזה היא, כי זמן מלחמה הוא. ומקבלים בשמים כל תורה שעוסק בה, גם אם בדורות שלפנינו דרשו יותר, היום הכל מתקבל. ולא רק שמתקבל, אלא השכר כפול ומכופל.

משלו הנפלא של החפץ חיים זצ"ל

ויש על זה מעשה נפלא שמביא החפץ חיים זצ"ל, מספרים שהיה לו - לחפץ חיים ע"ה -

איזה חבר בעיר ורשא שהיה סוחר בתבואה ובחיטה וכו'. פעם אחת נפגש אתו החפץ חיים, ושאל אותו, 'תגיד לי, איך אתה מנהל את העסקים שלך? מה מצב העסקים שלך?', אמר לו, 'אדוני הרב, מה אגיד לך? השוק חלש. אין ברכה. אין רווחים. לא הולך טוב. אני סוחר בתבואה, באים אצלי לקנות, וכשאני מציע את הסחורה שלי, דבר ראשון מטילים מום בסחורה, אומרים לי, 'החיטה הזו שאתה מביא היא לא מספיק נקיה, יש בה הרבה פסולת והרבה לכלוך, הרבה עפר, וכו', תביא סחורה יותר טובה!'. וכשאני מביא סחורה יותר טובה, אומרים לי, 'זה יותר טוב, אבל אנחנו מבקשים את הסחורה שיש לך 'בפנים', מה שאתה לוקח לעצמך לבית, את המעולה את הטיב החשוב, את מה שאתה לוקח לעצמך!'. אני הולך מביא את הסחורה הנקיה ביותר, אין לכלוך אין פסולת אין תולעים, אומרים לי, 'תשקול חצי קילו...', על זה אני טרחתי את כל הטורח הגדול הזה, חשבת שייקחו כמה ארגזים... וכי מזה אפשר שיהיה ברכה?! איזה רווח יש מזה?!'. והחפץ חיים זצ"ל בירך אותו.

בשעת מלחמה קונים הכל ומשלמים יותר

עברו שנים, ופרצה מלחמת העולם הראשונה, ובשעת המלחמה שוב נפגשו אותו סוחר והחפץ חיים זצ"ל, שאל אותו החפץ חיים זצ"ל, 'איך עכשיו המצב במסחר? איך חיי השוק, איך אתה משתכר, איך אתה מרוויח?!', אמרו לו אותו סוחר, 'כבוד הרב, ברוך ה' עכשיו מצויין! כי זה 'זמן מלחמה', ובזמן מלחמה - אין חיטה ואין תבואה בשוק, וכל מה שאני מביא - כולם קונים, בין אם היא תהיה התבואה נקיה או אם תהיה מלוכלכת. ולא רק זה שקונים ממני, אלא משלמים לי פי חמש ופי עשר. כמה שאני מבקש משלמים לי. אומרים לי האנשים, 'כמה שתבקש - תקבל. רק תביא לנו סחורה!'. כי כך זה בזמן מלחמה, כשאין כל כך סחורה בשוק, ולכן כשמביאים לאנשים סחורה הם מקבלים אותה בשמחה ומשלמים כמה שמבקשים עליה'. כך הוא אמר לחפץ חיים זצ"ל.

זמנינו זמן מלחמה

למד מכאן החפץ חיים זצ"ל מוסר גדול בשבילנו. בזמן הקדמונים בדורות שעברו, שכל בית ישראל היה דבוק בתורה, דבוק במצוות, ממילא אדם היה יושב ועמל בתורה - היו מביאים את התורה שלו לשמים, לפני בית דין של מעלה, והייתה בדיקה קפדנית על התורה שלו, האם התורה שלו הייתה הכל 'לשמה' (לשם שמים), או 'לשמו' (למען עצמו). קצת 'לשמו' או הרבה 'לשמו'?! ואחרי כל הברירה והבדיקה שעושים בשמים, היה אפשר שיישאר סך הכל 'חצי קילו'... כי היו מורדים הרבה מזכויותינו. אבל בזמן הזה, שאנחנו נמצאים ב'זמן מלחמה', אם כן בין דין של מעלה לא מסתכלים על הדברים הללו. רק תביא סחורה. ולדידן, רק תביא 'תורה' - איזה שיהיה, גם אם זה לא בדיוק 'לשמה' - וכבר תקבל עליה שכר בכפל כפליים. כי זה זמן מלחמה. (וע"ע בספר חפץ חיים על התורה פרשת פינחס עמוד ריז).

ישראל אשר בך אתפאר'

וכמה האדם צריך לשמוח בתורה שהוא לומד, בדור שלנו כל תורה שאדם לומד - אוהבים בשמים. על מי מצביעים באצבע ואומרים "ישראל אשר בך אתפאר!?" (ישעיהו מט ג), וכי על אלו שלא זכו? ה' יחזיר אותם בתשובה לאלתר. ודאי שבשמים מתפארים באותם אלה שעדיין מושכים הלאה את ההמשכיות של התורה בעם ישראל, שומרי התורה והמצוות ועמלי התורה, אותם אלה שעדיין נלחמים, עדיין עוסקים בתורה, עדיין קובעים עיתים לתורה, עדיין מתפללים, עדיין שומרים שבת כראוי.

וישם מראשותיו - מה הועיל יעקב אבינו ע"ה כאבנים אלו?

ממשיך הפסוק: "ויקה מאבני המקום וישם מראשותיו" (בראשית כח יא). מפרש רש"י (שם) בשם רבותינו (חולין צא:), "עשאן כמין מרזב סביב לראשו, שהיה ירא מפני חיות רעות. התחילו מריבות זו עם זו, וזאת אומרת עלי יניח צדיק את ראשו, וזאת אומרת עלי יניח צדיק את ראשו, מיד עשאן הקב"ה אבן אחת, וזהו שנאמר ויקח את האבן אשר שם מראשותיו" (שם יח). ומביאים בשם הסבא מקעלם זצ"ל דבר נפלא, שלימדו אותנו רבותינו בזה לימוד מוסר השכל גדול. הרי נתבונן בדברים, יעקב אבינו ע"ה פחד מהחיות, מפחד אולי יבואו דובים אולי יבואו אריות, או כל מיני חיות רעות. ולכן מה הוא עשה? הוא הניח אבנים, עשאן כמין 'מרזב', כמין גדר סביב לראשו, במקום שישן, במקום שראשו נמצא, לשמירה. אבל הדבר הזה טעון ביאור, בנית את החומה ואת הגדר הזו סביב לראש שלך, והרי אם יבוא אריה לטרוף הוא יתחיל מהרגליים עד הראש, וברגליים לא בנית כלום... הוא יבוא לכיון הראש, יראה ש'כאן אין כניסה', יעשה סיבוב קטן ויבוא מהרגליים... אם כן מה הרווחת ומה הועלת בגדר זו?! הרי לא הועלת כלום בזה שסגרת ובנית חומה מסביב לראש בלבד.

לשמור היטב על ה'ראש'

אלא כאן לימדו אותנו רבותינו, כי כאשר יש חשש שבאים חיות רעות - צריכים לשמור את הראש. זה דבר ראשון שתשגיח ותשמור. ו'חיות רעות' זה לאו דוקא אריה או דובים, יש כל מיני סוגים של חיות רעות, יש כל מיני הרהורים רעים, וכל מיני מחשבות שקופצות לאדם. באה התורה ומלמדת אותנו, תשמור על הראש! זה עיקר העיקרים. אם אתה בונה חומה, אם אתה בונה גדר, תשגיח שהגדר הזו תקיף את הראש שלך. כי שם צריך לשמור ושם צריך לדקדק היטב.

ב'תדר רישא גופא אזיל'

כלל גדול בדינו, גופא בתר רישא גריר. כך לימדו אותנו רבותינו (עירובין מא.). דהיינו, הגוף נגרר אחרי הראש. וזה כלל גדול בתורה. אם הראש טוב - גם הגוף בסדר. אם הראש לא בסדר - ח"ו גם הגוף לא טוב.

כל מה שהוא ראשית - מקודש

תתבוננו ותראו, שכל מה שהוא 'ראש' או 'ראשית', התורה נתנה לו 'קדושה', או שהוא 'מצוה'. כך זה בכל דבר. אם זה בזמן 'ראש השנה', שהוא היום ה'ראשון' של השנה, הוא 'יום טוב'. הוא יום קדוש. אם זה כל חודש ביום 'ראש חודש', יש בו קדושה, יש בו 'קרבן' מיוחד, יש תפלת 'מוסף', יש דעה שאסור לעשות בו מלאכה (ע' בית יוסף או"ח סי' תיז), יש עוד כמה עניינים בראש חודש. יום קדוש. בן ראשון, 'בכור', קדוש. 'ביכורים' זה מה'ראשית', גם בן קדוש. 'חלה' זה גם בן 'ראשית', 'ראשית עריסותכם' (במדבר טו כ), קדוש. 'ראשית הגז' גם בן מקודש. וכן על זה הדרך, כל דבר שהוא ראש הוא צריך להיות בקדושה, מה הסיבה? - כי גופא בתר רישא גריר. הגוף נגרר אחרי הראש.

'החכם עיניו בראשו'

הגאון חיד"א ע"ה (לב דוד פ"א), מעתיק דברי מהר"ח זצ"ל בכתב יד, שהוא מפרש את הפסוק "הוא ישופך ראש". קודם הוא מביא את הפסוק בקהלת (ב, יד) "החכם עיניו בראשו". וזה דבר שצריך להבין, הרי שלמה המלך היה החכם (בה"א הידעה), היה חכם מופלג, כמו שכתוב (מלכים א ה י) "ותרב חכמת שלמה שלמה מחכמת כל בני קדם". ומאחר וכל כך היה חכם שלמה המלך, שואל מהר"ח זצ"ל, למה התכוון באומרו 'החכם עיניו בראשו', פשיטא שבראשו הם, אלא מה, בבטן, ברגלים?! ודאי החכם עיניו בראשו!

ל'קדש את ה'ראשית'

אלא, מבאר רבי חיים ויטאל, שאין הכוונה כאן על העינים ה'בשרניות' שלנו. הכוונה והיסוד שאומר כאן שלמה המלך, זה שצריך להשיג מאד מאד, שתמיד בראשיתו של דבר, הכל יהיה בקדושה ובטהרה כראוי, וממילא גם ההמשך יגרר בעקבות זה ויהיה כולו קודש לה'. זהו אומרו 'החכם - עיניו בראשו'. בראשו היינו בראשיתו. הוא יודע שבראש הענין, בתחילתו של דבר, שם צריך להתחכם ולעשות תחבולות כדי להצליח שיהיה הכל כרצון ה'. זה החכמה של החכם מכל אדם. חכם הרואה את הנולד. החכם שמתבונן בכל דבר בראשיתו של דבר שהוא יהיה בקדושה, כבר מתחילתו הוא רוצה שיהיה בתורה. וממילא כבר השאר

נגרר אחריו. אבל אם הראשית שלו לא כהוגן - גם מה שבא אחר כך ח"ו לא כהוגן².

זהירות מעיתונים פסולים וכיו"ב

ומן התימה על אותם בני אדם, שמפקירים את הראש שלהם, כל מיני ספרים אסורים, כל מיני חוברות, כל מיני עיתונים ומכשירים (בר מינן). כל אחד יודע מה נמצא שם... יראת שמים - אין שם. אהבת תורה - אין שם. מה כן יש שם?! זה גדוש בעבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים, מינות ואפיקורסות! מהדף הראשון ועד הדף האחרון! צריכים לברוח מזה כבורח מן הנחש.

ב. ראשית היום - שלא תהיה בעצלות

ולכן ר' אליה לופיאן זצ"ל, תמיד היה אומר, יתבונן האדם ויראה, מחשבה ראשונה שלו כאשר קם בבוקר, כשמתעורר מהשינה, מה המחשבה הראשונה שהוא חושב בדרך כלל? דבר ראשון הוא מסתכל ב'שעון' ואומר לעצמו: 'השעה רק רבע לשש, אפשר לישון עוד חצי שעה...!'. זה תמיד מחשבה ראשונה, כמה זמן נשאר לו לישון... אמר ר' אליה לופיאן זצ"ל, נמצא מחשבה ראשונה בבוקר - עצלות. בזה הוא אוחז. וממילא כל היום כולו הולך לו בעצלות. וממילא, איך אתה רוצה שהתפלה שלו תהיה... הוא קם בעצלות, וממשיך את היום בעצלות.

יתגבר כארי לעובדת קונו שיהא הוא מעורר השחר

יש הרבה נזהרים באותה הלכה ידועה, (מעניין שכל הציבור יודע את זה...) שאסור לקום מיד. יש כזה דין בגמרא (גיטין ע), אחד משישה דברים שהעושה אותם דמו בראשו, הוא מי שקם מיד משנתו. וזה מוזכר גם במגן אברהם (סי' א סק"ג), שלא לעמוד מיד, כי יש בזה סכנה לגוף. מה הוא עושה? - הוא חוזר לישון... כי כתוב לא לקום מיד, 'עד כמה' לא יקום מיד לא כתוב... אם כן הרי זה ספק פיקוח נפש לחומרא... ספק דאורייתא לחומרא, והמחמיר תבוא עליו ברכה... ולא היא. מבואר בשלחן ערוך הגר"ז (מהדו"ת סי' א סעיף ו), כי השיעור הוא כדי אמירת 'מודה אני לפניך' וכו'. אומר את זה, וזה השיעור, אחר כך יכול לעמוד מיד בזריזות. צריכים לדעת, 'זריזות' זה דבר גדול בעבודת ה', ובמיוחד בראשית היום. ועל כן פותח מרן ז"ל את השלחן ערוך (סי' ס"א) בהלכה זו, 'יתגבר כארי לעבודת קונו שיהא הוא מעורר השחר'.

ג. ראה עוד פרשת בראשית שיחה א', עיקר מלחמת היצר - ב'בראשית'.

ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם

אנחנו קוראים בכל יום בקריאת שמע: "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם" (במדבר טו ט). "אחרי לבבכם" - זה מינות. "אחרי עיניכם" זה עריות וכו' (ברכות יב:). צריך להשגיח בדברים האלה. איך אפשר שאדם יהיה 'תורתו פלסתר'?! צריך להרעיש על הדברים האלה.

'לא יקרה לי כלום'

יש כאלה שזה נעשה אצלם דברים של 'מה בכך'. אדם פותח וקורא. ו'חסידים ואנשי מעשה', מביאים לכבוד שבת שני עיתונים... אחד מזה ואחד מזה. יש כאלה אומרים, 'לי לא יקרה כלום', 'אני ערב לעצמי שאני יכול לקרוא ולהסתכל ושום דבר לא יקרה לי, זה לא ישפיע עלי'. איך ייתכן כדבר הזה?! זה קורע את הלב עד בית חללו! צריך להיזהר מזה, לברוח מן האש הנוראה הזו!

צריכים שמירה

אנחנו לא החזקים שיכולים לעמוד כנגד כולם, אברהם אבינו ע"ה היה אחד נגד כולם. אנחנו אנשים קטנים, מושפעים. יעקב אבינו ע"ה שמר על עצמו מחיות רעות. את מה הוא שמר? את הראש. כיון ששם עיקר השמירה צריכה להיות. צריך לעמוד כצור וחלמיש בדברים של 'ראשים', שאדם לא יהיה מזיק לעצמו בקנין של הדברים הללו, משלם כסף בשביל זה! הרי הוא קונה פצצות ומוקשים לתוך ביתו, ואחר כך הוא מתלוצץ ושואל איך קרה הדבר הזה שהוא עלה בסערה השמימה?!... אתה אשם בדבר! בדברים האלה אין מרחמים בדין! צריך להישמר בדברים האלה. שמירה ראשונה על הראש. להשגיח על הדברים הללו.

זהירות מספרים שאינם על פי דעת תורה

צריכים להיזהר מספרים שאינם על פי השקפות נכונות וישרות, השקפות של דעת תורה, אסור להכניסו. צריך לדעת, אדם לפי תומו קורא לפעמים ולא שם לב - וזה נכנס, זה חודר. היום לדאבוננו הרב אנחנו מוצפים בדברים הללו. צריך לעמוד בפרץ. לחזק את האמונה. לחזק ולעמוד כצור החלמיש. לא להפגע מהדברים הללו.

זהירות מהשפעת הרחוב

חיידקים אלה מסתובבים מרחפים בכל חללה של עולם, אדם רק יוצא החוצה וקצת נושם, וכבר מתגנבים לו כל מיני דיבורים. הוא שומע על בני תורה, על בחורי ישיבה, על

גיוס בנות וכו', זה היפך דעת תורה כל הדברים הללו! אם יש לך שאלות עליהם, למה? מדוע? הוי אומר שאתה צריך בדיקה. טעון בדיקה. ויש השפעה ברחוב, והיא משפיעה על כולם. צריכים להיזהר ולהישמר.

מעשה נורא על חומרת הדברים

רבינו הגדול החפץ חיים זצ"ל סיפר מעשה נורא (הובא בספר חפץ חיים על התורה עמוד כז), בדורו היה גאון עצום, רבי לייב סטאוויסקר זצ"ל, היה איש אלוקים קדוש ונורא, וחיבר שו"ת פני האריה החי, יש עליו סיפורים בלי סוף. פעם אחת כאשר ישב בבית הכנסת שלו

ד. גיוס לצבא - ייהרג ואל יעבור!

גדולי ישראל פסקו כולם שזה בגדר ייהרג ואל יעבור! ואם יש מישהו שמפקפק בזה - שיידע שהוא כבר נחלה בחולי הזה. בהשפעה של הרחוב.

ה. זהירותו שלא לדפוק על הדלת בשבת...

הוא היה צדיק יסוד עולם, ומספרים עליו סיפורים אשר לא יאמנו, על צדקותו וחסידותו וזהירותו מכל נדנד חטא, כמובא בהקדמה לספרו שו"ת פני האריה החי, ולדוגמא מסופר שם שביום שבת קודש היה נוהג מלדפוק על הדלת, וכדעת הגר"א זצ"ל (או"ח סימן שלה). ופעם אחת בליל שבת יצא מביתו לחצר, ונעלו הדלת אחריו, וגם בית המדרש נעלו, ונשאר ברחובה של עיר כל הלילה, עד הבוקר, בקור הנורא והמקפיא של רוסיה, והשלג היורד. וראה שם עוד עוזו נפלאות תורתו חסידותו וצדקתו זיע"א.

המגיפה שלא התפשטה באיישישוק

שמעתי מעשה עליו מזקן אחד, שהייתה עיר בחוף לארץ שקראו לה איישישוק, ופרצה מגיפה בכל המחוז שם בסביבות אותה העיר, אבל לעיר הזו עצמה - לא הגיעה המגיפה. ומי שידוע כיצד היה בדורות שלפנים, אם הייתה פורצת מגיפה היא הייתה יכולה להפיל אלפים ורבבות, כי המגיפה עוברת ומתפשטת ואין רפואה ואין מציל. אבל שם ראו בחוש כיצד בערים הסמוכות מסביב השתוללה המגפה, אבל בעיר ההיא אין פרץ ואין צווחה, וכאילו המגפה פוסחת ומדלגת מעל העיר ההיא.

אברך שעמל בתורה מבוקר ועד לילה

וגילה אחד הגדולים שם, שהסיבה לזה היא מפני שיש שם אברך אחד שיושב בבית המדרש ולומד מבוקר ועד לילה ביגיעה ובהתמדה נוראה, והוא בכח תורתו לא נתן למלאך המוות להיכנס לעיר. האברך הזה נתפרסם לימים - הוא הגאון האדיר צדיק יסוד עולם בעל פני האריה החי זצ"ל זיע"א.

אותו גדול, בא יהודי רוכל, שהוא היה מוכר כל מיני דברים, מוכר שרוכים ומוכר מספרים ומחטים וכיוצא בזה, ובין שאר הדברים שהיה במרכולתו למכור, היו גם כן ספרים. הוא לא הבין בזה הרבה, ומה שלקחו וקנו ממנו - הוא היה קונה ומוכר עוד. כל ספר היה מוכר לפי ראות עיניו. אותו גדול ניגש אליו, והסתכל מה הוא מוכר, הסתכל בספרים הללו ונבהל, היו אלו ספרי מינות ואפיקורסות של אחד מגדולי האפיקורסים בדור ההוא, שהוא ממש הטריף אלפי נפשות בדור ההוא.

יותר גרוע משמש לעבודת אלילים

הרב ראה את זה, וחרה לו עד מאד, לקח את זה וזרק את זה לתנור שהיה דולק שם. זה היה בחורף. זרק ובער אותם מן העולם. שאל אותו הרוכל: 'כבוד הרב, מה אתה עושה לי? אתה עושה לי הפסדים! הלא מספרים אלו אני מסתחר ומתפרנס!'. אמר לו הרב, 'אני אשלם לך, אל תדאג, לא אגזול אותך. אבל איך אתה מוכר את הדברים הללו, הרי אלו דברים נוראים, זה חוטא ומחטיא! אתה כמו ירבעם בן נבט שחטא והחטיא!'. אמר לו הסוחר, 'ומה אני אעשה? אני צריך פרנסה!', אמר לו הרב: 'פרנסה?! - תשב כאן כמה ימים (על חשבונך), ואני אחפש לך פרנסה אחרת. אני מבטיח לך שאמצא לך פרנסה ממה שתתפרנס'. וכך היה, הוא ישב שם באותו עיר, ואחרי יומיים שלשה, בא אליו הרב, אמר לו, 'ברוך ה' מצאתי לך פרנסה. השמש של הכנסייה מת, ואין מי שימשוך ויצלצל בפעמונים של הכנסייה. דיברתי כבר עם הכומר אם הוא מסכים לקבל אותך, והוא מסכים לשלם לך כסף מלא כמה שאתה מבקש, וזו עבודה קלה ושכרה בצידה'. אותו אחד, שמע ונבהל, אמר לו, 'כבוד הרב, אני יהודי! איזה הצעה אתה מציע לי? שאני אהיה שמש של עבודה זרה? למשוך בחבלים והפעמונים של העבודה זרה יצללו?! תמה אני על הדיבורים האלה!'. אמר לו: 'מה אתה תמה, וכי מה אתה עושה בעבודה זו, אתה סך הכל מזמין את הגויים לבית תיפלה שלהם, אולי גם יצא מזה ישועה, שהם ישבו שם בכנסייה, ולא ירביצו ליהודים בשעה הזו. אבל בעבודה שלך היום, שאתה הולך ומוכר ספרי מינות, אתה מחריב את העולם, וזה גרוע פי

כשהוא יצא מהעיר התפשטה המגיפה

אחר כך ראו כולם כמה שצדק אותו גדול. עבר זמן מה, ויום אחד קיבל אותו אברך מכתב מחמיו שגר במקום מרוחק. במכתב כתב לו חמיו, 'שמעתי שבמחוז ובאזור היכן שאתה מתגורר פרצה מגיפה, ואני חושש עליך ועל המשפחה שלך, ולכן אני דורש וגוזר עליך שתבוא מיד אלינו למחוז שלנו, כי כאן הכל בסדר ואין חולי ואין מחלה!'. כיוון שקיבל מכתב שכזה, לא הייתה לו ברירה, ועזב את העיר יחד עם המשפחה. בו ברגע שעזב את העיר, פרצה שם המגיפה. וראו כולם בעליל כיצד הוא זה ששמר על העיר מפני המגיפה עד עכשיו בכח התורה שלו (עיין בהקדמה לספר פני אריה החי).

כמה! עדיף שתהיה שמש שם בבית עבודה זרה הזה, ולא תלך ותטמטם את בני ישראל במינות ואפיקורסות!". כך סיפר החפץ חיים זצ"ל.

הנחגתו של הגאון רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל

סיפר תלמידו של המשגיח הגה"צ ר' יחזקאל לוינשטיין זצ"ל שכאשר היו מזמינים אותו לאיזה מקום לבוא, כך היה מנהגו, כל בית ובית שהזמינו אותו, דבר ראשון שהיה עושה, היה ניגש לארון ספרים, ועובר ספר אחר ספר, בודק. אם ראה שיש שם ספר שלא כהוגן, שלא כדת, היה אומר לבעל הבית, 'או הוא או אני...!'. אתה רוצה שאני אהיה כאן - אם כן ספר פלוני צריך לצאת. או להיפך, תשאיר אותו ואני יוצא. אבל אני אתו לא יכולים להיות ביחד. (וע"ע בספר מופת הדור עמוד קלא).

כח החשפעה של דיבור אחד של מינות

הגאון ר' ברוך בער זצ"ל ראש ישיבת קמניץ, סיפר על עצמו, שפעם אחת יצא לו והוא שמע לפי תומו דבר מינות ממישהו שבא אליו וביקש לדבר איתו, ובתוך הדברים אמר איזה משהו על ה' ועל משיחו, איזה דבר מינות. והוא העיד, שלקח לו עשרים וחמש שנה עבודה לתקן את הדבר הזה עד שהוא מירק את עצמו ממהשפעה הזרה הזו! זה לא מליצות. כדי שלא יישאר רושם ויהיה נקי עד הסוף ללא שום השפעה, הוא נצרך לעשרים וחמש שנה של עבודה. זה היה ר' ברוך בער זצ"ל, לפי גדלותו העצומה ורוב קדושתו, מה שאין הפה יכול לתאר. אבל אנחנו רחוקים מזה, לא מרגישים השפעה מדיבורים של מינות וכו', כי זה כמו שאין בשר המת מרגיש (שבת יג:). צריך להשתדל להשגיח בדברים הללו, כי זה חודר ומשפיע גם בלי שנרגיש.

1. עמלו בתורה של הגרב"ב זצ"ל בעל ברכת שמואל

היה גאון מפורסם, נפטר בתחילת שנת ת"ש, ראש ישיבה אדיר בחוץ לארץ, היה גאון אדיר ועמקן שאין כדוגמתו, מה נבוא לשבח ולדבר, די לנו במה שהחזון איש זצ"ל העיד עליו בפה מלא, שכל עוד שהוא היה חי - בכח יגיעת התורה האדירה שלו לא היה שייך שתפרוץ הגזירה הזו של השואה. כי בכח התורה שלו, ועמל התורה הממית והמפרך שלו, וכמו שידוע עמל התורה שלו לא היה נתפס בשכל אנושי, הוא ביטל כל גזירות קשות ורעות מכח שקידתו ועמלו בתורה. ובאמת כך היה. הוא נפטר בתחילת שנת ת"ש, ורק לאחר שהוא נפטר פרצו הנאצים הארורים לפולין ועשו כל מה שעשו. כאשר הסתלק הצדיק - כבר נפרצו הערים.

השתדלות בכבוד מספיקה

והדבר השני, עוד לימוד מוסר השכל שלומדים ממעשה יעקב אבינו ע"ה, שהקיף רק את ראשו באבנים - בוטח אמיתי בה' יתברך, הוא לא דואג יותר מדאי. יעקב אבינו ע"ה לא בנה לו איזה בונקר או איזה מקלט. לא בנה גג על גג וחומה על חומה. לא! צריך לעשות את גדר ההשתדלות המינימלית לשמירה, ולזה מספיק לו חומה מסביב לראש. לא צריך יותר מדאי. לא להפריז בעניינים של השתדלות יותר מדאי. בוטח אמיתי עושה את המעט, את הנצרך. צריך לעשות קצת, והברכה תחול הלאה.

מדוע נהפכו האבנים לאבן אחת?

הזכרתי בזמנו בשם רבי יענקל'ה ראדיצ'קובר זצ"ל¹, שהוא אמר דבר נפלא מאד. כאן אנו רואים דבר פלא, שיעקב אבינו ע"ה עשאן כמין 'מרוזב' סביב לראשו, שהיה ירא מפני חיות רעות. התחילו מריבות זו עם זו, זאת אומרת עלי יניח צדיק את ראשו, וזאת אומרת עלי יניח צידק את ראשו, מיד עשאן הקב"ה אבן אחת. וזה פלא, אם כבר נעשה כאן נס, למה עשה הקב"ה אבן אחת גדולה, שהקב"ה יעשה כר שיוכל לישן במנוחה, הרי ארבע עשרה שנה הוא לא שכב, הוא לא ישן, לפחות ייעשה לו נס משובח ויהיה לו איזה מזרון נח, עם פוך טוב... למה הקב"ה עשה לו מהאבנים 'סלע' אחת גדולה!?

הגאון ר' יענקל'ה ראדיצ'קובר זצ"ל

ז.

הוא היה צדיק בדור שעבר, היה יהודי מפורסם, עליו גדול, גר בירושלים, נפטר בלי בנים, היה גאון מפורסם, אבל מחמת צרות אישיות שעברו עליו, קצת נשתבשה עליו דעתו. שמעתי (כך מספרים, אני לא יודע אם זה אמת) שביום חופתו הכלה שלו מתה (בר מינו), והכאב הזה גרם לו שהוא קצת ירד מהפסים, אבל היה תלמיד חכם מופלג. יש הרבה שמועות ממנו.

לוחות ושברי לוחות

מספרים שפעם היה אצל החזון איש זצ"ל, והחזון איש דיבר אתו וכיבד אותו מאד. וכשהוא יצא החזון איש ליווה אותו החוצה. ואמר עליו אחר כך: 'זה מה שנקרא שברי לוחות'. הגמרא (ברכות ה:): אומרת: 'היזהרו בזקן ששכח תלמודו מחמת אונסו'. למה? - 'לוחות ושברי לוחות מונחות בארון'. ארון הברית, לא היו מונחים בו רק לוחות שניות, אלא גם 'שברי לוחות', של הלוחות הראשונות שמשנה רבינו ע"ה שיבר. גם אותם אספו והניחו בארון הברית. כך זה גם תלמיד חכם שעסק בתורה, ומחמת אונס שכח תלמודו.

שום דבר טוב לא יוצא ממחלוקת!

אלא כאן לימדה אותנו התורה, כי ממחלוקת שום דבר טוב לא יוצא! אפילו יתקוטמו ונעשה נס, מה יצא מנס כזה?! - סלע. אבן. לא יותר מזה. מחלוקת זה דבר עקר, שום פרי לטובה לא יוצא מזה (ואמרו מחלוקת אותיות חלק מת ודוק היטב). צריך להיזהר מזה, צריך לברוח מזה כבורח מן האש, כבורח מן הנחש. מחלוקת זה דבר רע, שום דבר טוב לא יוצא מזה. תבדקו ותראו, כל מחלוקת שהייתה בין מי למי - לא יצאו נקיים. לא יצא מזה שום ברכה, שום דבר טוב לא יצא.

זהירות מהמחלוקת

וזה מוסר גדול למתבונן, יש בזה באמת לימוד מוסר גדול, לדעת, לא מצא הקב"ה לישראל כלי מחזיק ברכה יותר מן השלום (עוקצין סוף פ"ג). אבל מחלוקת זה קשה מאד. באיגרות החזון איש זצ"ל, הוא כתב שקשה עליו המחלוקת, שאפילו "קש נידף של קטטות", הוא כבד עלי וקשה עלי "כקורת בית הבד" (איגרות חזו"א ח"א סי' קג). זה נורא נוראות. מי שמשתתף בעניינים של מחלוקת לא יינקה. אפילו תינקות שאין בהם חטא, שאין בהם עוון, נספים בעוון המחלוקת, כמו שלומדים בפרשת קורח, וכמו שרש"י שם (במדבר טז כז) מביא מדברי רבותינו בזה. צריכים לברוח מהמחלוקת. אין שום רווח ממחלוקת. תשתמט ותברח. ורק על ידי זה יש ברכה ויש שלום ויש טובה.

ה. גדר "לשם שמים"

הרבה פעמים אדם אומר 'מה שאני עושה את המחלוקת הזו - כוונתי לשם שמים, לתועלת העניין'. לא יצא מזה דבר טוב. צריכים לדעת שגדר "לשם שמים", זה דבר דק מן הדק. ברגע שאדם מתחיל להכניס אינטרסים פרטיים שלו, אפילו מעט מן המעט, זה כבר לא נקרא "לשם שמים".

מחלוקת "לשם שמים" - סופה להתקיים...

ראיתי מפרשים בשם איזה גדול אחד שאמר להסביר דברי התנא "כל מחלוקת שהיא לשם שמים - סופה להתקיים" (אבות פ"ה משנה יז), אם המחלוקת לא לשם שמים, אלא בשביל כסף או בשביל כבוד, או בשביל חשבונות אחרים - אפשר למצוא פתרון למחלוקת הזו. מה אתה רוצה כסף? - ניתן לך כסף. ניתן לך כבוד, ונסיים את המחלוקת. אבל אם המחלוקת היא לשם מים, הוא לא רוצה לא כסף ולא כבוד, רק לשם שמים, זו צרה גדולה. זה יכול להתקיים תמיד. אי אפשר לפתור ואי אפשר למנוע את המחלוקת הזו. אומר לך, 'לשם שמים אני מתכוין, לא מבקש שום דבר... הכל לשמו יתברך... הכל לכבוד הבורא יתברך...! ואוי ואבוי מה שיצא מזה, 'סופה להתקיים'.

כל הכריאה לא נבראה אלא לשימוש האדם השלם

כל זה לגבי מדרשו של הענין. אבל באמת צריכים להבין מה הביאור בזה, מדוע האבנים נלחמו 'עלי יניח צדיק ראשו', מה הביאור בזה? למה זה באמת כך? עומד על כך רבינו הרמח"ל זצ"ל בספר מסילת ישרים (פ"א), שהאדם השלם, התלמיד חכם האמיתי, "אם תעמיק עוד בענין תראה כי העולם נברא לשימוש האדם", כל מה שנברא העולם כולו, זה רק בשביל שימוש האדם. ולא יזיה אדם? - לאדם המעלה. לאדם השלם. הרמב"ם (בהקדמתו לפירוש המשניות) לימדנו, שיייתכן מצב, שיהיה איזה עשיר, שיבנה ארמון מפואר ונהדר, ויעמוד הארמון הזה אלף שנה, בשביל מה? בשביל שאחרי אלף שנה יבוא איזה תלמיד חכם וישב בצילו של אותו ארמון. נמצא שכל מה שטרחו האנשים, כל מה שעבדו, כל מה שהוציאו הוצאות וכל הטורח והעמל והיגיעה - הכל בשביל שאחרי רבות בשנים, אחרי כמה דורות, יבוא איזה תלמיד חכם ישב וייהנה מהצל של הארמון הזה, בשביל זה נבנה ה'ארמון' הזה.

ט. נס ההצלה של ישיבת מיר בזמן השואה

סיפרו הגדולים שבזה הבינו מה בדיוק קרה ברוסיה לפני חמישים שישים שנה, נס ההצלה של ישיבת מיר. הישיבה היחידה (כמעט) שניצלה בזמן השואה. יצאו מלוע הארי ממש, מתוך 'רוסיה הרשעה' שתפסה והחריבה את כל מרכזי התורה, והם ניצלו על ידי העזרה של הרוסים, זה היה נס שאין כדוגמתו.

בניית הרכבת ללא תועלת

המשגיח הגה"צ רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל הפליא את גודל הנס הזה. זה סיפר ארוך כל הפרשת ניסים שהייתה לישיבת מיר, ויש ספר שנקרא "נס ההצלה של ישיבת מיר" (להג"ר אלחנן הרצמן זצ"ל), ואני אומר לכם בקיצור נמרץ. הפלא הגדול ביותר שהם השתמשו ברכבת הרוסית, 'רכבת הטראנס סיבירית' זה נקרא, והיה אחד הצארים הרוסים שנכנס לו שגעון בראש, והוא ביקש שתהיה רכבת מקצה אחד של רוסיה - עד לקצה השני. מהקצה הנמצא בצד הים, הים הבלטי, עד יפן. עד הצד השני. רכבת לכל רוחב רוסיה. אף אחד לא הבין בשביל מה זה? וכי יש תיירים שנוסעים לסיביר שצריך לעשות בשבילם רכבת?! - אבל כך הוא ביקש וכך עשו. אלפי אנשים נהרגו עד שעשו את הרכבת הזו. ואת ההוצאות המרובות אין לשער ואין לתאר. אבל כך נכנס לו למלך בראש, וכך עשו. אף פעם לא הבינו מה הטעם בזה. הנסיעה ברכבת הזו הייתה אורכת שבועיים שלמים. מי נוסע כל כך הרבה זמן? מי נוסע לקוטב? שמעתם תיירים שנוסעים לסיביר, מה יש לעשות שם?! יש שם חמישים מעלות מתחת האפס! (הליצינים אומרים שאדם שמדבר בקוטב הדיבור 'קופא' ואתה יכול לקרוא אותו...). בשביל זה עושים רכבת? רכבת עושים כשיש צורך.

'כל העולם כולו לא נברא אלא לצוות לזה' (ברכות ו סע"ב שבת ל:). רק בשביל העזרה בשבילו, לשימושו, לשימוש האדם. כל העולם נברא לשימוש האדם השלם. התלמיד חכם האמיתי. כך זה כל העולם כולו לא נברא אלא לאדם השלם.

עלי יניח צדיק ראשו

מוסיף הרמח"ל זצ"ל, "אם האדם נמשך אחר העולם, ומתרחק מבוראו - הנה הוא מתקלקל ומקלקל העולם עמו", העולם יורד איתו. אבל "אם הוא שולט בעצמו ונדבק בבוראו, ומשתמש בעולם רק להיות לו לסיוע לעבודת הבורא", בעבודת הבורא, הרי "הוא מתעלה, והעולם עצמו מתעלה עמו", למה? "כי הנה עילוי גדול הוא לבריות כולם", לבריאה כולה, כל הבריאה כולה, יש לה עלייה גדולה "בהיותם משמשי האדם השלם, המקודש בקדושתו יתברך", וזהו הענין של אבני המקום שלקח יעקב אבינו ע"ה, ושם מראשותיו, שהייתה כל אחת ואחת אומרת עליי יניח צדיק ראשו, כי זה עילוי לכל הבריאה כולה להיות משמשי האדם השלם'.

יעקב אבינו ע"ה האדם השלם שהעולם נברא למענו

ומי שלם יותר מיעקב אבינו ע"ה. בפרשה שלנו אנחנו רואים זאת, יעקב אבינו ישן באותו לילה, והוא רואה חלום, חלום מופלא, חלום שמי שחושב זה באמת פלא פלאות, "והנה

תלמידי ישיבת מיר השתמשו ברכבת הזו

והנה כאשר ישיבת מיר יצאו מרוסיה, הם השתמשו ברכבת הזו, הם נסעו מ'קובנא' (משם התחילו), עד הקצה השני של רוסיה, 'וולדייווסטוק' זה נקרא, על שפת הים בדרך ליפן. שבועיים שלמים. והבולשת הרוסית יחד איתם בולשים לגרש אותם ולהוציא אותם שלא יישארו ברוסיה. וזה היה נס ופלא, הרי כל מי שביקש לצאת מ'רוסיה' היו שולחים אותו לסיביר. וכאן כל הישיבה ביקשו לצאת והם הולכים יחד איתם לשמור שלא יישארו ח"ו... זה ניסים שאין לשער ואין לתאר.

כל הטורח והמלאכה - עבור הצלת ישיבת מיר

ואמרו הגדולים, עכשיו אנחנו מבינים בשביל מה נבנתה הרכבת הזו, כל הטורח והכסף והנפשות האלה שמתו שם בעבודות של הבניה של הרכבת הזו - הכל היה בשביל אותם בני תורה שינצלו. זה הפשט. כדי להציל את 'ישיבת מיר'. הקב"ה ית"ש הכין והקדים רפואה למכה. ולכן כבר כמה דורות לפני זה עשו רכבת לצד ההוא. כי בני תורה ממיר צריכים לברוח עוד כמה דורות ברכבת הזו.

י. ראה עוד פרשת נח שיחה ב' - 'השפעת נח אפילו על החיות שבתביבה'.

ה' ניצב עליו" (בראשית כח יג), הוא לא חולם על הבל הבלים ח"ו, אלא על הקב"ה, ה' ניצב עליו, ומברך אותו, תדע לך, "הארץ אשר אתה שוכב עליה - לך אתננה ולזרעך" (שם), "והיה זרעך כעפר הארץ" (שם יד), אתה עכשיו רוצה ללכת ללבן הארמי, רוצה לחפש שם אשה להתחתן, מבטיח לך יהיה לך דור ישרים מבורך, "והיה זרעך כעפר הארץ" (שם). "ופרצת ימה וקדמה צפונה ונגבה ונברכו בך כל משפחות האדמה וזרעך" (שם יד). עוד מברך אותו הקב"ה, "והנה אנכי עמך" (שם טו), אתה הולך למקום מסוכן, 'מאורת נחשים', אל תדאג, אנכי אתך, ואשמור עליך, לא יצליח לכן בשום דבר כנגדך, "ושמרתיו בכל אשר תלך, והשיבותיו אל האדמה הזו", אני יחזיר אותך, "כי לא אעזבך עד אשר עשיתי את אשר דיברתי לך" (שם). כאלה ברכות, כאלה הבטחות, מקבל יעקב אבינו ע"ה. זה 'חלום נבואי'.

זחירות מנדנד חטא

ממשיך הפסוק: "וייקץ יעקב משנתו" (שם טז), ומה הוא אומר? - "ויאמר אכן יש אלהים במקום הזה ואנכי לא ידעתי". אומר רש"י, שאם ידעתי, לא יישנתי במקום קדוש כזה. יעקב אבינו ע"ה כאשר הוא קם מה הוא עשה? - וידוי מכה על לבו, 'חטאתי עויתי פשעתי, אם הייתי יודע שמקום זה הוא כזה מקום מקודש לא הייתי ישן'. נתאר לעצמנו אם אדם מאיתנו היה חולם כזה חלום, לא כזה אלא אחד חלקי אלף מחלום כזה... רק חולם "הנה ה' ניצב עליו", ולא אומר כלום, לא מברך אותו כלום. כשהיה קם בבוקר, היה קורא לכולם, 'בואו תשמעו מה חלמתי...', ואם קיבל ברכות בחלומי, 'בואו תשמעו איזה ברכות קיבלתי...'. אבל יעקב אבינו ע"ה, דבר ראשון מתוודה, 'אוי ואבוי, ישנתי במקום מקודש, אם ידעתי - לא ישנתי'. זה ירא אלהים אמיתי. ממשמש ומפשפש במעשו. זה האדם השלם. רואה שיש כאן נדנדוד איסור, בשגגה - עושה תשובה*. הוא לא חושב על חלומותיו, הוא לא רושם את זה על 'ספר הזכרונות' שלו, 'חלמתי ביום זה וזה כך וכך', ואחר כך אומר לבורא

י.א. 'חטא' זה 'רעל' - גם ב'שוגג'

ובדאי להזכיר ולעורר על טעות משובשת שמצוה לעקור אותה: הרבה אומרים 'אני לא ידעתי שזה אסור', 'שוגג הייתי', 'שכחתי', וטענה זו היא דבר שאין בו לא 'טעם' ולא 'ריח'. מה זה 'לא ידעתי'? היית צריך לדעת! אם באים ואומרים למישהו: 'תראה עשית שלא כדת', הוא פוטר את עצמו ואומר לך: 'לא ידעתי...'. אנשים חושבים שאדם אומר 'שוגג הייתי' זה 'מצוה'.. צאו וראו, הרבה בני אדם אומרים לך: 'למה עשיתי כך? כי שוגג הייתי', 'לא שמתי לב', 'שכחתי', 'לא ידעתי', וכשהוא אומר לך את התירוץ הזה, הרבה פעמים הוא גם 'מחייך' לך.. תבדקו ותראו. אצלנו 'שוגג' זה כמעט 'מצוה'.. לא רחוק מזה... אומרים לך 'לא ידעתי', ואתה רואה אותם מחייכים לך.. 'מה אתה רוצה לא ידעתי..', אם היה יושב ובוכה.. בסדר. אבל הוא מחייך לך: 'לא ידעתי..', 'שכחתי..', זה לא תירוץ. חושב 'שוגג' זה 'לא נורא...'. הקב"ה רחמן ירחם עלי, לא עשיתי ב'מזיד'. 'שוגג הייתי'.

'שוגג' אינו רחוק מ'מזיד'

כבר הזכרנו דברי הגאון ר' חיים ואלזינער זצ"ל בספרו רוח חיים על מסכת אבות (פ"ב מ"א), שההבדל הוא לא הבדל גדול. צריך להפנים ולדעת: 'שוגג' זה לא רחוק הרבה מאיסור 'מזיד'. אם 'מזיד' נידון בגהינום של תשע מאות מעלות, 'שוגג' זה שבע מאות חמישים מעלות... ואולי יותר. רח"ל.

כוס רעל בשגגה...

והוא הביא את המשל הידוע, אם אדם ב'שגגה' היה לוקח 'כוס רעל' ושותה, ב'שגגה', ב'טעות' גמורה, הוא רצה לשתות 'יין' ובטעות לקח 'רעל' ושתה את זה, רצה לשתות "טעם החיים" קוקה קלה' ובטעות שתה 'רעל', 'שוגג קרוב לאונס' היה, הוא 'לא ידע', הוא 'שכח' שזה 'רעל'. האם הרעל ימית אותו או לא ימית אותו? הוא ימות או לא ימות?!... ודאי שימות. כי 'רעל' ממית. יצעק 'לא ידעת' שוגג הייתי. לא ידעת, בסדר. אתה צודק. שוגג היית. אבל זה לא סותר שצריך להזמין לך 'חברא קדישא'... זה עונשך. מה בכך שלא ידעת. 'רעל' ממית, הוא פועל את פעולתו. אותו דבר לגבי 'עבירה'. 'אין הנחש ממית אלא החטא ממית' (ברכות לג.). 'חטא' זה 'רעל'. 'שוגג' או לא 'שוגג', זה ממית. 'שוגג' זה גם 'עבירה', זה אחד שעשה היפך רצון הבורא יתברך. אמנם זה לא חמור כמו 'מזיד', אבל סוף סוף זה 'איסור'. זה היה ב'שוגג', אבל בכל זאת, זה 'רעל'.

השגגות מכשילות ביותר

ונקריא קצת מדבריו בביאורו על מסכת אבות 'רוח חיים' (פ"ב מ"א עמוד עב), עיקר הקלקול, "בעוונותינו הרבים השגגות מכשילות יותר" מכל דבר אחד, בדרך כלל אדם לא חוטא ב'מזיד', כאשר הוא יודע שהדבר אסור, שהקב"ה אסר בפה מלא, אדם לא ילך ויעשה את המעשה האסור, כי הוא יודע שאסור "כי כל איש הישראלי, בודאי לא יאבה לשמוע בקול היצר המפתהו להזיד, אם לא שפתאום יחטפהו היצר", וזה לא דבר מצוי כל כך.

'היצר' מקליש את חומר האיסור

אם כן במה עיקר האחיזה של ה'יצר'? ב'שגגה'. הוא לא חושב שזה אסור וחמור, אומר 'לא נורא', 'זה שום דבר'. וכך היא דרכו של היצר תמיד, להקליש ולהקטין את האיסור. הוא עושה מ'איסור גדול' - 'איסור קטן'. מה שנראה 'חמור' אומר לאדם 'זה שום דבר'.

על זה צריכים לתת את הלב

והאחיזה הזו של 'שוגג' קשה עד מאד, כמו שאומר הפסוק, 'גם בלא דעת נפש לא טוב, ואין ברגלים חוטא' (משלי יט ב), על זה צריכים לתת את ה'לב', על ה'שגגה', שאדם ישגיח מאד לא להיכשל בענייני 'שגגה'.

עולם, 'ריבון העולמים, תקיים מה שכתוב כאן...'. "ויירא ויאמר מה נורא המקום הזה" (שם יז), מקבל חרדה, מה נורא המקום הזה, "אין זה כי אם בית אלהים וזה שער השמים" (שם). זה אדם גדול. לא נותן ליצר הרע שיבלבל אותו ויטעה אותו. וזה מה שלומדים מכאן שאדם ילמד מה זה 'נדנוד חטא'. מה זה 'איסור חטא', מה זה 'דק מן הדק' של החטא. זה מה שיש לנו כאן לימוד מוסר השכל. ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

'כל החוטא בשגגה כאילו עבר על כל מצוות ה'

וראיתי מאמר מבהיל במדרש תנחומא (פרשת ויקרא סימן ו'): "כל החוטא בשגגה כאילו עובר על [כל] מצוות ה'", והדברים נוראים.

צריך על זה 'תשובה וכפרה'. צריך להקדים 'תשובה', לא לפטור את עצמו ב'לא ידעתי', אלא ב'חטאתי עויתי פשעתי', 'אני אעשה תיקון לדבר'.

ה'תשובה' וה'כפרה' על איסור דרבנן בשוגג

בשלחן ערוך (או"ח סי' שלד סעיף כו) מביא הרמ"א (שם) והאחרונים (ע' משנ"ב שם ס"ק עח ושעה"צ ס"ק סה) שאדם שחילל שבת באיסור דרבנן, (לא באיסור דאורייתא), וגם היה ב'שוגג', לדוגמא, הוא שכח והזיז מוקצה בשבת בשגגה, שזה איסור דרבנן, ובשגגה היה, מה כפרתו? צריך להתענות ולצום ארבעים יום! זה דוגמא כדי שאדם יתפוס מה זה החטא של 'שוגג'. גם 'שוגג' זה 'עוון'.

חידושי תורה פרשת ויצא

א. בענין ויקח מאבני המקום

בראשית (כ"ח י'): "ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה, ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו וישכב במקום ההוא".

חולין (צ"א ב'): "כתיב ויקח מאבני המקום, וכתיב ויקח את האבן, אמר רבי יצחק מלמד שנתקבצו כל אותן אבנים למקום אחד, וכל אחת ואחת אומרת עלי יניח צדיק זה ראשו, תנא וכולן נבלעו באחד".

ופירש רש"י ז"ל: "מאבני, משמע טובא, וכתיב ויקח את האבן: נבלעו באחד, נעשו אבן אחת". ורבותינו בעלי התוספות ז"ל חולין שם כתבו: "כתיב ויקח את האבן, לפי פשוטו יש לפרש שלקח אבן אחת מאבני המקום", וכן הוא בתוספות על התורה מהדורת "הדר זקנים", וכן כתבו רבינו אברהם ן' עזרא, ורשב"ם, והרב החזקוני, והרד"ק, הרלב"ג, ורבינו יצחק אברבנאל זכרונם לברכה בפירושם לתורה שם.

וזו לשון רבינו הרא"ש בתוספותיו לחולין שם: "כולן נבלעו באחת, פשטיה דקרא ניחא דלא כתיב ויקח אבני המקום אלא מאבני, אחת מאבני המקום לקח".

ובבר רבותינו חכמי הזהר הקדוש פירשו כן וזו לשונם בספר זהר חדש (פרשת ויצא דכ"ז סע"ג): "ויקח מאבני המקום, אמר רבי יוסי אבן אחת ממש היתה. משמע דכתיב מאבני, ולא אבני. כד"א מבנות הכנעני, ולא אמר אלא אחת. הדא הוא דכתיב אשר לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני, אחת מהן".

ועוד שם בזהר חדש (דכ"ח ע"א): "אמר רבי אלעזר וכו', וכן הוא ברירא דמילתא דכתיב ויקח מאבני המקום, אבן אחת מאבני המקום", ועיין בספר הכתב והקבלה בראשית (כ"ח י"א) עיין שם.

וראיתי להבינו הגדול מהר"ל ז"ל מפראג בספר גור אריה שם (פסוק י"א): "ויקח את האבן, אלא התחילו מריבות וכו', יש מפרשים מאי "מאבני המקום" - אחד מאבני המקום.

ואלו האנשים מצאו תורה של הפקר לפרש בה כרצונם, כי אף הדיוט אינו מדבר כדברים האלו, דמאחר שלא לקח רק אבן אחד לא הוה ליה למכתב רק "ויקח אבן", כי אחר שלקח אבן יחידי מה לו לכתוב ולהשתתף אותו עם שאר אבני המקום לכתוב "מאבני", אבל אם רבים לקח, מרבים - שייך בו "מאבני המקום", כי לקח מקצת אבנים, כי רבים מרבים הם "מאבני המקום", אבל אבן יחידי אין זה מקצת, ודבר זה ברור למשכיל, רק מפני שרדפו אחר פשט הכתוב נהגו בתורה הפקר, אבל חכמי האמת פירשו האמת, כי רבי יצחק פירש כן כי נתקבצו כל האבנים אל מקום אחד, וכו'.

הוברחתי לכתוב דברים אלו להראות לאנשים עורי לב, אשר שמים דברים אשר הם כבשונו של

עולם - לדברי תוהו, כאילו אין בהם ממש, ודבריהם אשר הם תפל בלי טעם וריח [שמים] לדברים אשר הם ברומו של עולם, כי איך לא יביטו אל המראה הגדול שהתורה פירשה כי לקח "מאבני המקום", כי מה לנו בזה, רק כל דיבור ודיבור במראה הזה הוא דבר מופלא. ואל תחשוב כי הדברים אשר נתבארו למעלה הם שורש ועיקר הדבר, רק הם התחלה למבין קצת מעט מה שאפשר למתחילים, כענין ברוך הנותן חכמה לחכימין. ודיין האמת אשר היינו כעורים הממששים בצהרים.

עוד דע אתה אם תחפש דברי חכמים כמטמוניות אז תמצא אוצר כלי חמדה אשר אצרו במטמוניהם, ואיש הפתי חושב אך דברי דרשה הם, לא אמרו כך אלא להרחבת הלשון, ואתה לא תחשוב כן, רק כי כל דבר מדבריהם שורש התורה", עד כאן דברות רבינו מהר"ל מפראג ז"ל, ועיין שם שהאריך.

ועם שאני עפר יעקב ואיני כדאי כלל וכלל, תמה אני על עצמי ונעלם ממני מדוע רבינו הגדול מהר"ל ז"ל אישתפין חמימיה טובא כנ"ל, שהרי רבים ושלמים מרבותינו הראשונים כמלאכים נ"ע, הן חכמי ספרד, והן חכמי אשכנז נ"ע, קרוב למנין ראשונים כמלאכים, פירשו כן אליבא דהפשט וכנ"ל, ועמם ספר תורה קדוש הם חכמי הזהר הקדוש וכנ"ל, ונעלם ממני לא אדע מה אדון בה וצ"ב, וישא ברכה מאלהי המערכה אשר יבאר הענין ויעמידני בקרן אורה ושכמ"ה.

וזה אשר כתב לי בני היקר רבי עמנואל שליט"א: לחומר הענין נראה דהמהר"ל ז"ל אישתפין חמימיה על מי שרצה מכח הפשט לסתור דברי חז"ל, אך הראשונים הנ"ל לא באו לומר שזה הפשט וזולתו אין, אלא שמלבד הדרשה יש גם פשט, וגם אחרי פשט המקרא עדיין יש לדקדק באמת מדוע לא כתבה תורה ויקח אבן, ולמה לי לישנא דמאבני, דאפשר לפרש בו לשון רבים, אלא ודאי רצתה התורה להורות כי כאן יש מקום להדרש כדרשת רבי יצחק, דאם לא כן היה לה לכתוב לשון מבורר דיחיד, דהוא ויקח אבן וכנ"ל, ומדלא כתבה כן אלא "מאבני" מקרא זה אומר דרשני לבד מפשט המקרא, ולזה יודו גם כל רבותינו הראשונים ז"ל, אמנם מהר"ל ז"ל כתב כנראה על מי שרצה לעשות חז"ל כטועים ושאינם מבינים אפילו פסוק כצורתו ח"ו, ולכך כתב מה שכתב, כן נראה בדוחק". עד כאן דבריו הי"ו. ועיין. [תשס"ה].

ב. בענין שהיו אומרים לאה לעשו

בראשית (כ"ט ט"ז): "וללבן שתי בנות שם הגדלה לאה ושם הקטנה רחל, ועיני לאה רכות ורחל היתה יפת תאר ויפת מראה".

ופירש רש"י ז"ל: "עיני לאה רכות, שהיתה סבורה לעלות בגורלו של עשו ובכתה שהיו הכל אומרים שני בנים לרבקה ושתי בנות ללבן, הגדולה לגדול והקטנה לקטן".

ובך אמרו במסכת בבא בתרא (קכ"ג א'): "כתיב ועיני לאה רכות, מאי רכות, אלימא רכות ממש, אפשר בגנות בהמה טמאה לא דבר הכתוב, דכתיב מן הבהמה הטהורה ומן הבהמה אשר

איננה טהורה, בגנות צדיקים דבר הכתוב, אלא אמר רבי אלעזר שמתנותיה ארוכות. רב אמר לעולם רכות ממש, ולא גנאי הוא לה אלא שבח הוא לה, שהיתה שומעת על פרשת דרכים בני אדם שהיו אומרים שני בנים יש לה לרבקה, שתי בנות יש לו ללבן, גדולה לגדול וקטנה לקטן, והיתה יושבת על פרשת דרכים ומשאלת: גדול מה מעשיו - איש רע הוא מלסטם בריות, קטן מה מעשיו - איש תם יושב אוהלים, והיתה בוכה עד שנשרו ריסי עיניה. והיינו דכתיב וירא ה' כי שנואה לאה, מאי שנואה, אילימא שנואה ממש, אפשר בגנות בהמה טמאה לא דבר הכתוב, בגנות צדיקים דבר הכתוב אלא ראה הקב"ה ששנואין מעשה עשו בפניה - ויפתח את רחמה".

וזה רבות בשנים הייתי תמה להבין אטו זו גזירת הכתוב או הלכה למשה מסיני או בת קול יצאה וגזרה שגדולה לגדול וקטנה לקטן, וממה נתייראה לאה ולמה בכתה עד שנשרו ריסי, ומה הביא אותה לסבור ולחשוב שהיא תנתן בחלקו של טורף הוא עשו רשיעא, דמה בכך שלרבקה יש שני בנים גדול וקטן וכן ללבן אחי רבקה יש שתי בנות, וכי אז לא היו עוד אנשים עם שתי בנות ומאי כולי האי, וחרדה ובכיה זו למה, ומה פשר דבר.

ובם"ד מצאתי לחד מן קמאי רבינו מנחם ז"ל במדרש שכל טוב בראשית (פרשת ויצא כ"ט ס"ז דף קל"ב) שכתב: "ועיני לאה רכות. מבכיה ושכך היו **התנאים** לאה לעשו ורחל ליעקב, והיו הכל מזילין לעשו ומשבחין ליעקב, והיא שומעת דומעת ובוכה, ואמרה רבנו של עולם אל אפול בחלקו של רשע".

שוב ראיתי שדבריו מן המקדש הם יוצאים מדברות רז"ל במדרש תנחומא (הקדמון פרשת ויצא ס"ב): "למה היתה לאה שנואה לא שהיתה כעורה מרחל, אלא שהיתה יפה כרחל, שנאמר וללבן שתי בנות שוות בנוי ובויופי ובזקיפה, ולמה אמר ועיני לאה רכות אלא כיון שילדה רבקה עשו ויעקב, נולדו ללבן שתי בנות לאה ורחל, **שלחו אגרות אלו לאלו והתנו ביניהן**, כדי שיטול עשו את לאה, ויעקב רחל, והיתה לאה שואלת במעשה עשו, והיתה שומעת שמעשיו רעים, והיתה בוכה בכל שעה לומר כך עלה גורלי לרשע הזה, ומתוך כך נעשו עיניה רכות, שנאמר ועיני לאה רכות, ורחל היתה יפת תואר ויפת מראה".

ועוד בתנחומא שם (שם ס"ג): "בשעה שילדה רבקה ליעקב ולעשו, נולדו ללבן שתי בנות, ושלחו אגרות זה לזה לומר אתה הולדת שתי בנות ואני שני בנים, ניתן אלו לאלו, והיתה לאה שומעת מעשה עשו ובוכה, וכו', ומנין שהיתה לאה בוכה, שנאמר ועיני לאה רכות וכו' וכיון שילדה לאה ליעקב, היתה רחל מצירה, לומר שמא יטלנה עשו מאחר שלא הולדתי בן, וכיון שילדה ליוסף אמרה אסף אלהים את חרפתי".

והשתא לפי זה אתי שפיר שכך היו ועשו **תנאים ביניהם** יצחק ואשתו רבקה עם לבן ואשתו עדינה, שגדולה לגדול וקטנה לקטן, ולכן לאה אמנו ע"ה חששה ויראה והרבתה בתפילה, ואתי שפיר ודוק היטב.

ועתה ראיתי שכבר נאמר כך גם במדרש בראשית רבה (פ"ע ט"ז): "ועיני לאה רכות, מהו רכות, רכות מבכיה שהיו אומרים כך היו התנאים הגדולה לגדול, והקטנה לקטן, והיתה בוכה ואמרת יהי רצון שלא אפול בגורלו של רשע".

ופירש הגאון מהרז"ו ז"ל: "כך היו התנאים, הבריות היו משערין שכך נגזרו התנאים מהקב"ה מתולדתם, כי גם אברהם נשא ממשפחה זו בת אחיו, וכן יצחק ובני יצחק ובתנחומא כאן (סימן ד') ביתר ביאור עש"ה, ואיתא בסדר עולם (פ"ב) שרחל ולא תאמות ונולדו בעת שנתברך יעקב ולכך נטמן בבית עבר עד שהיו בנות י"ד שנה", ובפירוש עץ יוסף ךמדורש שם פירש: "שהיו אומרים, ההמון היו אומרים כי תנאים היו בין רבקה ללבן ששני בניה ישאו שתי בנותיו הגדולה לגדול והקטנה לקטן ונתיראה שמא יתקיימו הדברים".

ומדברי מהרז"ו והעץ יוסף מתבאר שהבינו "שהיו אומרים", היינו ההמון והבריות כך היו אומרים, אבל למבואר במדרש תנחומא הקדמון יש לי לומר בס"ד שהביאור כנ"ל, שבעת לדתם של יעקב ועשו היו אומרים **יצחק ורבקה ולבן ועדינה**, ועשו תנאים שכך יהיה גדול לגדולה וקטן וקטנה, ולא על ההמון מדובר, ולכך בכתה לאה, ואין צריכים לדחוק שפירש העץ יוסף שאחר שההמון דיבר חששה לאה ובכתה שמא יתקיימו הדברים ודוק היטב. [ודע דנראה לי לגרוס בדברי המדרש בתוספת אות קטנה וכך צריך לומר שהיו אומרים כך יהיו התנאים דוק והבין].

ודע כי מצאתי מסורת אחרת לרז"ל בתנאים שהיו בין יצחק ולבן, והוא האמור במדרש תהלים (מזמור נ"ה ס"ד): "פדה בשלום נפשי כי ברבים היו עמדי, פסוק זה על רחל נאמר, מהו מקרב לי, שלא תקרב עצתו של עשו ברחל, [אמר רב יעקב בר אידן] למה שכן היו התנאים שיעקב נוטל לאה, ועשו רחל, ומי גרם לרחל להנצל ממנו, כי ברבים היו עמדי, שאף יעקב ולא היה סודרין עליה תפילה, הדא הוא דכתיב ויזכור אלהים את רחל רחל בזכותה, "את" רחל בזכות האבות והאמהות", והובא בילקוט שמעוני תהלים שם (רמז תשע"ב) עיין שם.

ולפי מסורת זו התנאים היו שעשו נוטל לרחל ולא ללאה, ולשיטה זו דרב יעקב בר אידי דמדרש תהלים יש לפרש עיני לאה רכות, היינו שהיו ארוכות במתנותיה וכדאמר רבי אלעזר בבא בתרא הנ"ל, ולא שהיו רכות מריבוי בכייתה ודוק. [ומה שרחל לא בכתה שלא תנשא לעשו, יש לומר שרחל ידעה שיש לה כח תפילות יעקב ולא כנ"ל].

והנה במדרש בראשית רבה (פ"ע ס"ז) אמרו: "ועיני לאה רכות, אמורא דרבי יוחנן תרגם קודמוי ועיני לאה הוו רכיכין, אמר ליה רבי יוחנן עינוהי דאימך הוו רכיכין, ומהו רכות רכות מבכיה שהיו אומרים כך היו התנאים הגדולה לגדול והקטנה לקטן והיתה לאה בוכה ואומרת יהי רצון שלא אפול בגורלו של רשע", ועיין בספר עלי תמר על ירושלמי מגילה (פ"ד ה"א דף ק"ס ע"ב) ודוק.

ומבואר שרבי יוחנן מפרש עיני לאה רכות היינו מריבוי הבכיה שבכתה לאה שלא תהיה בחלקו של עשו, והתעוררתי בס"ד כי ראה נא שהן האמורא רבי אלעזר שהיה תלמיד מובהק של רבי יוחנן כנודע ורבי יוחנן מדבר מתוך גרונו עיין יבמות (צ"ו ב') ותוספות יומא (ד' א' ס"ה תניא), וכן האמורא רב יעקב בר אידי שגם הוא היה תלמיד מובהק של רבי יוחנן ועיין חולין (נ"ז ב') ובספר סדר הדורות בערכו, ובספר תולדות תנו"א ח"ב (דף תשע"ז), כאן שני אמוראים אלו אינם סוברים כסברת רבם רבי יוחנן שפירש עיני לאה רכות היינו מריבוי הבכיה שלא תפול בחלקו של עשו וכמשנ"ת ודוק היטב.

תדפיס מספר שנות חיים כת"י - ענייני אריכות ימים

סימן רכד

תחנון

גמרו להתפלל קודם השקיעה וכנ"ל, ומצוה לזרוז הציבור לומר תחנון במנחה שבזה מעלים התפילה גופא, ויאמר בכוונה, ובפרט יכוין באמירת הפסוק "כי אין במות זכרך בשאול מי יודה לך", ומסוגל בזה לאריכות ימים" עכ"ל.

ולמדנו מדבריו שאמירת תחנון סגולה שהתפילה תתקבל, וגם היא סגולה לפרנסה, והמכוון בפסוק הנ"ל כי אין וגו' שאומרים בני אשכנז בתחנון, סגולה לאריכות ימים ודוק.

עוד כתב שם בתשובות והנהגות: "ואחר השקיעה בבין השמשות כתב במשנה ברורה (סימן קל"א אות י"ז) ובין השמשות של לילה נוהגין ליפול ע"ש, הרי דגם בבין השמשות אומרים תחנון, אך בהרבה מקומות המנהג שאאר השקיעה אין נפילת אפים, וכמדומה שכן המנהג בארץ ישאל, ולענ"ד הטעם על פי הגר"א שהמשמרות מתחלפות בשקיעה, וגם על פי הסוד עיין כף החיים וכמו שנתבאר לעיל" עכ"ל.

ול"י אמר תלמיד חכם הי"ו משם הגה"צ רבי דוד יונגרייז זצ"ל שמנהג ירושלים ת"ו דאין אומרים תחנון בבין השמשות, ושאר ראש הגולה בספר בן איש חי ש"א (פרשת כי תשא אות ח') כתב: "ואין לעשות נפילת אפים בלילה, וכל שיש להם ספק, דהיינו בין השמשות, לא יעשו נפילת אפים, דשב ואל תעשה עדיף, ואחר מזמור לדוד אליך ה' נפשי אשא אומרים אבינו מלכנו וכו', והיא תפילה ותחינה נוראה" ודוק.

כתב הגאון רבי חיים פאלאג'י ז"ל בספרו כף החיים (סימן ט"ז אות י"ז): "האיש הירא את ה' חרדה ילבש בעת שאומר נפילת אפים, ולפחות יכוין התיבות שמוציא מפיו, ומה מאד צריך להזהר בזה, כי החמירו בספר זהר הקדוש ח"ג (דקכ"א ע"א) דמי שלבו בל עמו ומוציא הדברים בפיו בלא כוונה, גורם לעצמו לאסתלקא מעלמא עד דלא מטון יומי, בר מינן, ומרובה מידה טובה למי שמכוין בלב שלם, וזכה מוסיפין לו אורך ימים ושנות חיים".

ובמעמו של דבר שהמכוין בנפילת אפים בלב שלם וזכה לאריכות ימים ושנות חיים, יש לומר לפי דברות רבינו האר"י ז"ל דלקמן שעל ידי אמירת תחנון בכוונה נדבק יותר בקונו ונותן השפעה לשכינה, וכל כי האי שנבדק במקור החיים - וזכה לחיים, כדכתיבנא באריכות בפתחה לחיבורי הנכחי (סימן ב') ודוק.

ובשו"ת תשובות והנהגות ח"ג (סימן נ"ג) בענין אמירת תחנון בתפילת מנחה כתב: "האמת שאדרבה מנחה הוא הזמן המסוגל ביותר שעונים לתפילתו כמו שלמדו מאליהו הנביא שנענה אז, וחז"ל הזהירו טובא בזה עיין ברכות (ר' ב') וטור אור"ח (ר"ס רל"ב), וסגולה שתתקבל התפילה היינו עם נפילת אפים, ויאמרנה בכוונה ולאט, ואם מתפללין מנחה כראוי ואומרים תחנון בכוונה סגולה גדולה לפרנסה [כן שמעתי].

וזה המפרסם לאסור לומר תחנון במנחה - נוהג שלא כדין, ומונע רבים מלעשות מצוה, אם

עד מקום שיד שכלו מגעת ואשר בכחו לעשות יעשה ואם יידע אותו בעל פה יעשה נפילת אפים על זרועו השמאלי, ויכוין בכל לבו, ובפרט כשאומר אליך ה' נפשי יזהר מאד לכוין בכל לבו שהוא מוכן למסור נפשו על קדושת ה' אם יזדמן לו, שמי שאינו מכוין בזה אמרו בספר הזהר הקדוש דגרים ליה לאיסתלקא מן עלמא עד לא מטון יומוהי רח"ל, לכן מי האיש החפץ חיים יכוין בכל לבו בכל יום, וגם יכוין שמעשה ידינו כוננה עלינו כי הדברים עתיקים עמוק עמוק, ועומדים ברומו של עולם, וזה כלל גדול בכל ברכות ומצות ותפילות ולימודים, הנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה", ועיין בספר נפש החיים (ש"ב פי"ח) ודוק היטב. [ומה שכתב שיפול על זרועו השמאלית - דיבר הרב ז"ל לפי זמנו שנהגו ליפול על זרועם ועיין לגאון רבי חיים פאלאג'י ז"ל בספרו כף החיים (סימן ט"ז אות י"ד), כי היום בני ספרד אין נופלים כלל על זרועם כנודע ועיין בן איש חי דלעיל ואכמ"ל].

ודע כי ראיתי דבר חדש בספר פלא יועץ (ערך כלילת יופי): "אסור לדבר באמצע פסוקי דזמרה, ובחזרת העמידה, ובשעה שהשליח ציבור קורא ספר תורה, וכל שכן בקריאת שמע וברכותיה ובתפילת שמונה עשרה, ובהלל, ונפילת אפים, וברכת המזון וכדומה" עכ"ל.

וריהוטי לשונו מורה שרוצה לומר שאסור לדבר באמצע אמירת התחנון כשם שאסור בתפילת שמונה עשרה וברכת המזון שכללם וסמכם לנפילת אפים, ומרן ז"ל בשלחן ערוך (ר"ס קלא) כתב שלא ידבר בין תפילת שמונה עשרה לתחנון, ועיין שם בארוכה בדברי מו"ז הגאון ז"ל בכף החיים שם שצריכה התפילה והתחנון להיות סמוכים זה לזה בלא הפסקה ע"ש, אבל שאסור באמצע

ורבינו יצחק אבוהב ז"ל בספר מנורת המאור (סימן קי"ב) כתב: "לעולם יהא אדם זהיר בנפילת אפים, שיתחנון בכוונה, ויהא נענה מן השמים, שכן מצינו שנענה רבי אליעזר בנפילת אפיו, על רבן גמליאל גיסו, בבבא מציעא (נ"ט ב'), ועיין לעיל (סימן ס"ב) עכ"ל.

ואסברה ניהלן הגאון רבינו יונתן ז"ל בספרו יערות דבש ח"א (דרוש ו'): "גם זה הטעם באמת, כיון שבעל הדין בעצמו תובע הדין, ואומר דונו לי דיני, הרי חמת המלך שככה, כי הוא בעצמו מקבל על עצמו דין. וכמו כן יש לכוון באמירת ואתה צדיק על כל הבא וכו', שמקבל בעצמו דין על עונות, וכן בנפילת אפים, יהיה כך שמוסר גופו ונפשו לקבל דין שמים, כפי הראוי מחיק דינו של הקב"ה, ואז כביכול מתמלא רחמים, וזה רמזו ז"ל במקום שיש דין למטה אין דין למעלה, כי אם אדם תובע דין למטה, אין דינו של ה' למעלה בריתחא כל כך" ודוק היטב.

ואחתום בהבאת דברי הרב פלא יועץ (ערך נפילת אפים): "רבו מעלות המכוין בנפילת אפים, כדכתב החיד"א ז"ל בספר דבש לפי וזו לשונו בקיצור: כתבו משם רבינו האר"י ז"ל שהמכוין בנפילת אפים זוכה למעלות רבות, א' שנעשה כבריה חדשה כאילו כבר מת כי הנפש עולה אל האלהים במסירה גמורה בכל לבו. ב' נותנים לו עזו ותעצומות ללחום את היצר הרע. ג' תוספת השכלה בתורה וסודותיה. ד' תוספת דביקות בקונו. ה' זוכה למסילה שמורה לו לכשיפטר מן העולם. ו' גורם השפעה לשכינה. ז' אין חטא בא על ידו ואם אירע שחטא - יתייסר בעולם הזה עד שיתמרק החטא, זהו תורף דבריו.

ומי ראה כזאת ולא ימסור נפשו בכל כחו לכוין כראוי וכל אדם אינו חייב אלא כשיעורו

גם לא יענה אז אמן, ועיין כף החיים שם, וצ"ב.

התחנן לדבר כמו שאסור בתפילת שמונה עשרה ובברכת המזון לא שמענו ולשיטתו זו

סימן רבה

תיקון ליל שבועות

ועוד שם בספר הזהר הקדוש (ד"ה ע"א):
"כולהו דמתקנין תקונהא בהאי ליליא
וחדאן בה, כולהו יהון רשימין וכתיבין בספרא
דדכרניא, וקב"ה מברך לון בשבעין ברכאן
ועטרין דעלמא עלאה".

ושם בספר הזהר הקדוש ח"ג (דצ"ה רע"ב)
אמרו: "ובעי למילעי בהאי ליליא [ליל
שבועות], אורייתא דבעל פה וכו', ולבתר בהאי
יומא ליתי תורה שבכתב, ויתחבר בה,
וישחכחון כחדא, כדין מכריזי עליה ואמרי,
ואני זאת בריתי אותם אמר ה', רוחי אשר
עליך, ודברי אשר שמתי בפיך, לא ימוש מפין
ומפי זרעך ומפי זרע זרעך אמר ה' מעתה ועד
עולם, ועל דא חסידי קדמאי לא הוו ניימי
בהאי ליליא, והוו לעאן באורייתא, ואמרי גיטי
לאחסנא ירותא קדישא לן ולבנן בתרין עלמין,
וההוא ליליא כנסת ישראל אתעטרא עלייהו,
ואתיא לאזדווגא ביה במלכא, ותררוייהו
מתעטרי על רישייהו דאינון דזכאן להכי".

וזקיני הגאון ז"ל בספרו כף החיים (סימן תצ"ד
אות ו') אחר שהביא דברי ספר הזהר
הקדוש דלעיל, הוסיף והביא גם דברי רבינו
האר"י ז"ל בשער הכוונות (דרושי חג השבועות
דרוש א' דפ"ט ע"א) שכה כתב: "צריך האדם
שלא לישן בלילה הזאת כלל ולהיות כל הלילה
נעורים ועוסקים בתורה כנזכר באורך בספר
הזהר כנ"ל.

ודע כי כל מי שלא ישן בלילה הזאת כלל
אפילו רגע אחד, ויהיה עוסק בתורה כל

כתב בספר פלא יועץ (ערך עצרת דמ"ב ע"ב):
"וקריאת התורה [כלומר תיקון ליל
שבועות] בליל עצרת בסדר המתקון מרבינו
האר"י ז"ל, היא נפלאה ועושה רושם למעלה,
קישוטין אל השכינה, אשרי ילוד אשה שזכה
לכך, אשר מלך העולם איום ונורא מלך גדול
אשר לגדלותו אין חקר המשילו במעשה ידיו
ורוכב שמים בעזרו וישראל עושה חיל ומוסיף
כח בפמליא של מעלה, על זאת יגל יעקב
ישמח ישראל בעושי יעלוזו חסידים בכבוד,
ויהיו רק עסוקים בסדר הלימוד כל הלילה, אל
דומי להם בשפה ברורה ביראה ואהבה ושמחה
רבה, יותר ויותר ממוצא שלל רב בתת לב מה
נעשה בשמים ממעל על ידינו, ומה הימים
האלה ומה הגיע אלינו, ובכן עושה אלה הנה
שכרו אתו, בני סמיכי, **וחיי אריכי**, ומזוני
רויחי, כמו שכתב בספר הזהר הקדוש" עכ"ל.

ומפורש שבין הברכות, השכרים, והסגולות
הנפלאות והרבות למי שעורך וקורא
תיקון ליל שבועות [וכסדר רבינו האר"י ז"ל
כדלקמן] שיזכה **לאריכות ימים** וכנ"ל.

ואלו דברות ספר הזהר הקדוש ח"א (ד"ט ע"א):
"תיבו יקירין תיבו, ונחדש תיקון דכלה
בהאי ליליא, דכל מאן דאשתתף בהדה בהאי
ליליא, יהא נטיר עילא ותתא כל ההיא שתא,
ויפיק שתא בשלם, עלייהו כתיב חונה מלאך
ה' סביב ליראיו ויחלצם, טעמו וראו כי טוב
ה'".

הטוב לחג השבועות (פרק כ"ו דף רפ"ב) שעל דברי ספר הזהר בראשית הנ"ל שהעוסקים בתיקון השכינה בלימוד ליל שבועות [דהיינו "תיקון ליל שבועות" ע"ש], הם נרשמים בספר הזכרונות הביא דברי הרש"ב ז"ל בספרו מקדש מלך שם שכתב: "ושם נרשמים חברי השכינה להטיב להם כל השנה, כי בזכות לימוד ליל שבועות ייטב להם כל השנה (כנזכר בזהר לקמן, וכן בפרשת אמור), והטעם שביום שבועות נעשה הזווג המובחר שבכל המועדים, והוא שורש לכל השנה כולה, עד בוא חג שבועות אחר, ושרשי נשמתם למעלה וכו' שבכל השנה, ולכן נזכרים לטובה בכל זווג של כל אותה השנה", והיינו כדכתב בספר שמן ששון הנ"ל ודוק.

עוד צריך אתה לדעת דכל המעלות הנפלאות של לימוד התורה בליל שבועות נפעלות באמירת "תיקון ליל שבועות" **דייקא כסדר רבינו האר"י ז"ל**, ולא כאשר לומד לימודים אחרים בליל שבועות, וכבר מאוד הרעיש על זאת רבינו הגאון חיד"א ז"ל, ולזיכוי הרבים ולתועלת הלומדים הע"י, אשר רבים מהם אינם יודעים זאת, ראיתי לנכון להביא ולקבוע כאן דברות קדשו של גאון עוזינו החיד"א ז"ל היוצאים מל'ב טהור בספרו הקדוש לב דוד (פרק ל"א): "זוה מנהג קבוע ברוב ישראל, יצאו קבוצים פמליות פמליות ללמוד באהבה תיקון [ליל שבועות] המסודר, ויאר את הלילה ואשר ה'ן לו כס'ף לעשות הדברים כמשפטן יזהר לקרות הסדר המתוקן מרבינו האר"י זצ"ל, והוא המפורסם בכל תפוצות ישראל מכמה מאות שנים.

ויען שמעתי כי קצת לומדים קבעו ללמוד [בליל שבועות] פרק מהרמב"ם מהי"ד החזקה, ויש שלמד האדרא, ולא רצו תקון האר"י זצ"ל פסוקי התחלת הפרשיות ונביאים

הלילה, **מובטח לו שישלים שנתו ולא יארע לו שום נזק בשנה ההיא**, וכמו שאמר רבי שמעון בר יוחאי שם בראשית וז"ל דיפוק ההוא שתא בשלם כו' ע"ש, ולא עוד אלא שהוראת חיי האדם בשנה ההיא תלויה בענין זה כי אם לא ישן כלל **ודאי** שלא ימות בשנה ההיא ודי בזה, ולכן פשט המנהג הזה בישראל לעסוק בתורה כל ליל חג השבועות "עכ"ל. ואתה דע לך.

והמרקדק בדברי ספר הזהר הקדוש ודברי רבינו האר"י ז"ל המובאים לעיל, יראה שהבטיחו שהעוסק בתיקון ליל שבועות יזכה "דיהא נטיר עילא ותתא כל ההיא שתא, ויפיק שתא בשלם", וכן ש"מובטח לו שישלים שנתו ולא יארע לו שום נזק בשנה ההיא, ובודאי שלא ימות באותה שנה" כנ"ל, אבל לא מבואר להדיא שזוכה "לחיי אריכי" דהיינו לאריכות ימים כדכתב הרב פלא יועץ ז"ל, ואולי מה "שישלים שנתו" באותה שנה זה עצמו חיי אריכי, ועיין.

ונשאלתי כמה פעמים מה הכוונה באומרו "שישלים שנתו", אם הכוונה עד ראש השנה, או עד חג השבועות הבא, והראיתי דברי הגאון המקובל הגדול רבי ששון פארסיידו ז"ל בספרו היקר שמן ששון על שער הכוונות (דרושי חג שבועות דרוש א' אות י'): "מובטח לו שישלים שנתו ולא יארע לו שום נזק בשנה ההיא, צריך לדעת שנה זו אם הוא עד ראש השנה והם ארבעה חדשים, או שנה תמימה י"ב חודש עד שבועות הבא, ולענ"ד נראה שהוא שנה תמימה דבחי' הזמנים עד שבועות, שהרי כל תיקון זה שאנחנו עסוקים בלילה הזאת הוא לבחי' הזמנים והוא המגן, וד"ב" ודוק.

ובואת ראיתי לגה"צ רבי יוסף כאנפו ז"ל ממוגדור, בספרו זך ונקי, במוסרו

רשב"י והאר"י אנחנו חיים ומי יכול לבוא לשנות ולקבוע סדרים אחרים, אשר בהם אין יוצאים ידי חובת תיקון ליל שבועות, וכזאת שמעתי מפי מו"ר עמוד ההוראה הגאון רבי בן ציון אבא שאול שליט"א שבליל שבועות יש לכולם בלי יוצא מן הכלל ללמוד תיקון ליל שבועות דייקא, ואחר שגמר הלימוד הנ"ל ילמד מה שירצה, וראיתי שכך הוא עצמו נוהג, וגם הוא הרעיש על קצת שבאים ומשנים סדר תיקון לימוד ליל שבועות הקבוע מרבינו האר"י ז"ל, ואכמ"ל.

ומי לנו גדול מרבן של ישראל, הוא מרן רבינו החתם סופר זצ"ל שהעיד עליו תלמידו בספר ליקוטי חבר בן חיים (מנהגי החתם סופר): "בליל הושענא רבה, וכן בליל שבועות, אמר עם התלמידים הסמוכים עליו, את כל התיקון הנדפס, חוץ התפילה השניה אחר ספר ראשון, והתפילה על תקון כרת אותן לא אמרו", ומי לנו גדול כמותו ומעשה רב, וכזה ראה וקדש! ובשנת תשמ"ב לפ"ק זכינו לאוצר יקר מרבה של ירושלם ת"ו הגאון האדר"ת ז"ל, שנדפס ויצא לאור ספרו המופלא "נפש דוד" וראיתי שם (דף מ' אות א') שכך כתב על עצמו: "ליל יום מתן תורתנו הקדושה רוח אפינו ונשמת חיינו, אשר ביום הזה נולדתי, לא ישנתי בה מעודי עד אחר תפילת וותיקין, לא אזכור מאיזה שנה אשר התחלתי לנהוג כן, ורק זה ידעתי כי כבר קודם שנת הבר מצוה עשיתי כן, והיה חביב עלי עד לאחת אמירת "תיקון ליל שבועות" הנדפס, וכאשר ראיתי כן לאבא מארי [הגה"צ רבי בנימין] זצ"ל, שלמד בליל שבועות דוקא סדר "תיקון ליל שבועות" ולא לימוד אחר", ע"כ.

והושבני שהדברים מקבלים משנה תוקף אחר עדות הגאון האדר"ת ז"ל שם (דף י')

וכתובים וסופן, את קסתי נתתי, אשר לא טוב עשו לעשות במה לעצמן, ולשנות מנהג כל ישראל והגם כי יאמרו כי דלים הם ולא אסיקו בסתרי תורה כמה דמסיק תעלה מבי כרבא, והתיקון הלז בנוי ומשוכלל על פי הסוד - רוח יזרעו, כי הגם כי לא ידעו רזי התורה, מכל מקום חיובא רמיא עלייהו ללמוד הסדר הלז בכלל כל ישראל, ומה גם כי כן יסד המלך רבינו האר"י זצ"ל, ובשגם לא ידעי ולא יבינו על מה אדניה הטבעו קריאתה זו הלילא, ומה גם דמפורש בספר זהר הקדוש ח"א (ד"ח ע"ב) דתיקון לילה זו למלעי באורייתא מתורה לנביאים ומנביאים לכתובים ובדרשות דקראי וברזי דחכמתא ע"ש.

ובכן ישתקע ולא יאמר שום לימוד בלילה הקדושה הזו, עד אשר יקראו מתורה לנביאים ומנביאים לכתובים, ואחר כך ילמדו במקום שלבם חפץ בספר זהר הקדוש ובמאמרי המדרשים המודפסים אצל התיקון, כי בזה יצאו ידי חובת אמרי קדוש בספר הזהר.

ותימה על האנשים האלה המשנים מנהג כל ישראל, דהרי מי שאמר לקרות הלילה הזו בחבורה הם רבי שמעון בר יוחאי וחבריו קדישין והאר"י זצ"ל, והן הם אמרו שילמדו תנ"ך וכו', ומאחר דאינהו נתתי לקיים דבריהם, מדוע מאנו לקבל הסדר דתקון רבנן, ואשרי הנזהר בהם בשומרם עקב רב, ועם שונים אל תתערב" עד כאן דברות קדשו של רבינו החיד"א זיע"א.

פוק חזי כמה חרה וכאב לרבינו הגאון חיד"א ז"ל ומפיו לפידים יהלכו בפתגמא דנא, ותן דעתך באיזה לשונות התבטא, על שבאים לשנות ממנהג ישראל שנתפשט בכל מקום זה מאות בשנים, ועיין בזה בחיבורי הנכחי לעיל (ערך מנהג), ובפרט בדברים אשר מפי רבותינו

סוד נשגב בזה, וצריך שלא יחלוץ התפלין אלא אחר קדיש תתקבל, ובחול אין לסלקם עד אחר עלינו לשבת, וטעמו נסתר, ונגלה לבעליו, וכן ראוי לנהוג גם מי שאינו יודע הטעם, כי מצוות האלהיות פועלות בסגולה, ועושות רושם למעלה - אף שנעשות בלתי הכוונה הפרטית, רק שצריך לכוין הכוונה הכללית, שיכוין המניח והעושה המצוה שעושה המעשה הזה לקיים מצות אלהיו, עכ"ל. וסיים החיד"א: "ומכאן אזהרה לדקדק בכל מעשה המצות שיהיו כסדרן וכמשפטן אף אם אין אתנו מי יודע רמזיהם וסודותיהם". והוא בשערי תשובה או"ח (סימן ל"ב אות א') ע"ש, ועיין לגאון חיד"א ז"ל בספרו שמחת הרגל לחג השבועות (לימוד ב'), ובספר פלא יועץ (ערך ויהי נועם, וערך תהלים), ובספרו חסד לאלפים או"ח (סימן כ"ה) ודוק.

ועיין למו"ז הגאון ז"ל בספרו כף החיים שם (סימן כ"ה אות צ"ה) שהאריך בזה ע"ש, ושם בכף החיים (סימן נ"ד אות ח') גבי מה שגילה רבינו האר"י ז"ל סוד הענין שצריך לומר בעשרת ימי תשובה מזמור "שיר המעלות ממעמקים" בין ישתבח ליוצר, וכתב הרב נחלת אריאל שמי שאינו יודע לכוין הכוונות לא יפסיק ויאמר מזמור זה והביא דבריו הרב פתח הדביר (שם אות ב') ושקיל וטרי בדבריו וסיים: "אין כן מנהג העולם אלא כל העולם כולם יחדיו אומרים שיר המעלות, הגם כי לא ידעו סוד קדושים וכן כתב בספר מנחת אהרן דהגם דלאו כל מוחא סביל דא לא ימנע מלומר מזמור זה ויכוון בדעתו לדעת הקדוש רבי שמעון בר יוחאי ולדעת המכוונים סוד הדבר ע"ש.

ושם בכף החיים (סימן רל"ו אות כ"ב) כתב: "והגם דאין אנחנו מכוונים בספ"י, מכל

על שקידתו העצומה של אביו הגאון רבי בנימין ז"ל, וכמו שכתב עליו: "היתה שקידתו בלי הרף, וכל חודש בחודשו גמר כל התלמוד כולו, ושמעתי ממנו שבחודש טבת בלילה אחד, למד כל מסכת חולין [קמ"ב דף] מתחילה ועד סוף", ואיש אשר כל אלה לו שקידת ואהבת התלמוד העצומה, הנה בליל שבועות למד "דוקא סדר תיקון ליל שבועות ולא לימוד אחר" דוק והבן היטב.

ומה שכתב החיד"א ז"ל לסתור טענת "קצת הלומדים" באומרם שסדר תיקון ליל שבועות מיוסד על פי סתרי תורה וחכמת האמת ולהם אין חלק בחכמה זו, והשיב החיד"א ז"ל כמה תשובות ובכללן: "ובשגם לא ידעי ולא יבינו על מה אדניה הטבעו קריאתה זו הלילא" כנ"ל, בודאי הגמור שכוונתו כמו שכתב בספרו מחזיק ברכה או"ח (סימן עד"ר אות ב') בענין הנחת י"ב חלות בסעודות שבת: "והאמת שמי שאין לו יד בקבלה אין לו לומר ולהזכיר או אפילו להרהר הסודות הכתובים בסידור האר"י ז"ל וכו', אבל למישר מעשיו באופן שנוהגים מארי רזין ולבו לשמים שיהא חשוב לפני ה' כאילו כיון - הא מילתא מעליתא היא כמו שכתבתי בספרי ברכי יוסף או"ח (סימן כ"ה אות י"א) משם מורי זקני מהר"א אזולאי זלה"ה כי מצוות אלהיות פועלות בסגולה ועושות רושם למעלה אף שנעשות בלתי הכוונה הפרטית, רק שיכוין שעושה לקיים המצוה לעשות נחת ליוצרו, ועל כן תקנו לומר ויהי נועם וכו' על כל מצוה ולימוד, והוא דרך בקשה כמו שפירשו בזה הקדוש על פסוק זה" עכ"ל"ק.

ואלו דברי החיד"א ז"ל בספרו ברכי יוסף שם: "כתב הרב החסיד מר זקנינו מהר"א אזולאי זצ"ל בהגהותיו כפי דרך האר"י ז"ל יש

למצניעיהם חכמי האמת ולא לכל אחד ואחד מהמון בית ישראל - דליתא להא, אלא הדברים נאמרו לכולם אחד חכם אחד תם, ויעשה המצוות כאשר לימדנו רבינו האר"י ז"ל אף שאינו יודע כוונות וסודות הדבר, כיון "שהמצוות אלהיות פועלות בסגולה ועושות רושם למעלה אף שנעשות בלתי הכוונה הפרטית", וכדאסברוה ניהלן היטב גאוני הדורות ז"ל וכנ"ל.

ובבר בחיבורי שלום יעקב (סימן א' וסימן ב' וסימן ו' אות ו'), עמדנו בהא דהלכה כרבינו האר"י נגד מרן ז"ל כדכתבו רבים ושלמים וכך מנהג ישראל מזמן רבינו האר"י ז"ל, ושם הארכתי להראות מפי סופרים וספרים שדברות רבינו האר"י ז"ל פסקו והכרעותיו נאמרו לכל אדם, ולא כטוענים שלא נאמרו דבריו ז"ל אלא למצניעיהם המכוונים דווקא, דליתא להא, וכולם בכלל, ואף אם אינו יודע טעמא דח"ן דגניזא ביה, וחכמת האמת עדיין עלומה ממנו, מכל מקום יעשה ויעשה כאשר פקד רבינו האר"י ז"ל, עיין שם שהארכנו בס"ד, ועיין עוד בחיבורי זכרון משה (סימן א' דף כ' וסימן י"ג), ובחיבורי מנוחת שלום ח"ב (סימן ב'), ומנוחת שלום ח"ט (סימן מ"ז), ומנוחת שלום ח"א (סימן ע"ז אות ו'), ובחיבורי עדות ביעקב ח"ב (סימן ל"ז אות ד'), ובחיבורי תורת יעקב (סימן קצ"ט אות ב') עיין שם וצרף לכאן.

וצא וראה דברות חד מן קמאי, אשר משאתו יגורו אלים, הוא רבינו ישראל איסרלין בעל תרומת הדשן ז"ל, שכה לימד דעת את העם ואמר: "בשם הרוקח צריך להגביה הכוס בליל הסדר באומרו והיא שעמדה לנו עד והקב"ה מצילנו מידם, ויראה שכיון לסוד כוס ישועות אשא, כי בעל סוד היה בעל הרוקח, ואמר לי [בעל תרומת הדשן ז"ל], כל אדם

מקום צריך להתפלל על סדר הכוונה והשי"ת ברחמיו הוא יסדר, ועל זה אנחנו אומרים קודם כל תפלה ולימוד ויהי נועם וכו', שמבקשים מהשי"ת שהוא יסדר הלימוד והתפילה כפי בחינתם במקום עליון", וחזר וכתב כזאת עוד בכף החיים (סימן קפ"ה אות א') עיין שם.

ואני עני מוסיף דברות רבינו הרדב"ז ז"ל בספר תשובותיו (סימן תשצ"ו סד"ה כתב עוד וא"ת), ובדפוס ווראשא בהשמטה שבסוף ח"ב (ד"ב רע"ג): "כי סגולת המצות כך הם, אף על פי שהעושה אותן אינו יודע טעמן וסודן", ועיין לגאון רבי חיים פאלאגי ז"ל בשו"ת לב חיים ח"ב (סימן קכ"ה דצ"ב ע"א), וצע"ק שגאוני בתראי ז"ל הנ"ל לא הביאו גם דברי הרדב"ז ז"ל. ונרשום אצלי שיש לעיין למהרח"ו ז"ל בספר עץ הדעת הטוב בפתגמא דנא, וכעת איני זוכר היכן דבר בזה].

ובספר הזהר הקדוש ח"ג (דקע"ו ע"א): "וכל מאן דאשתדל באורייתא אשתדל בשמא קדישא, ואשתזיב מכלא, אשתזיב בעלמא דין, אשתזיב בעלמא דאתי", ופירש הגאון הרמ"ז ז"ל: "וכל מאן דאשתדל וכו', אפילו בקריאה לבד ובגמגום הרי הוא כהוגה ומפרש את השם שיש כח בו לעשות נסים, אפילו בלא ידיעה וכמו שאמרו בתלמוד שיש כח בפסוקים להגן (א"ה יח"ס עיין שבועות ט"ו ב') וכן זה יהיה נשמר מכל רע מיצר הרע וממקרים רעים בעולם הזה החומרי וגם בעולם הבא הרוחני, כי גם שהוא לא ידע - סוד הרוחניות הלא יתעורר להסך עליו" ודוק היטב.

ומכאן תשובה ניצחת לקצת חכמים ז"ל האומרים שכל הנהגות רבינו האר"י ז"ל בסדר קיום המצוות, אינם אלא רק לחכמי האמת המקובלים, ולאותם המיישרים אורחותיהם, ולא נאמרו הדברים אלא

תלמידו רבי יוסף ברבי משה ז"ל בספר לקט יושר (א"ח דף פ"ד, ודף צ"א), ודון מינה לנדון דידן, ועוד עיין שם בשלום יעקב, וזה ברור.

צריך להגביה הכוס באומרו והיא שעמדה וכו', אף על פי שאינו יודע הסוד, ויכוין למה שכוין בעל הרוקח" עכ"ל, וכאשר כתב כל זאת

סימן רכו

תיקון מ"ח מספר תיקוני זהר

סרוק ז"ל תלמיד רבינו האר"י ז"ל, שכל האומר בכל יום תיקון מ"ח מספר תיקוני זהר הוא סגולה לאריכות ימים ע"ש.

כתב הרה"ג רבי אליהו מערבי ז"ל בספרו סמא דחיי ח"ב (דט"ל ע"ב), ירושלם תרפ"ד, משם הגאון המקובל רבינו ישראל

סימן רכו

תלמידי חכמים

(מועד קטן י"ז ב', הגיגה ה' א'), כלומר אם הוא לומד לשמה דזוכה לאריכות ימים, הוא מעניש לאחרים הפך אריכות ימים דהיינו מיתה, ואם הוא לומד שלא לשמה דשכרו עושר, אם הוא מעניש לאחרים מעניש בעניות" ודפח"ח.

ובן מי שנוזהר בכבוד תלמידי חכמים זוכה לחיים ואורך ימים כדאמרו במועד קטן (י"ז ב') כל מקום שנתנו חכמים עיניהם או מיתה או עניות, ומכלל לאו אתה שומע הן, ומידה טובה מרובה - הערת בני בכורי הרה"ג חו"ב רבי אברהם אליעזר שליט"א.

ובתב בשו"ת דרכי נועם חו"מ (ס"ס נ"ה): "תלמידי חכמים שאין להם עסק משא ומתן ותורתם אומנותם - חייבים הציבור להטפל בהם לפרנסתם ופרנסת ביתם, וכל שכן לפרוע בעדם המס, ושומע לדברי חכמים, ומכבדן, יראה זרע יאריך ימים, וחפץ ה' בידו יצלח" עכ"ל, ועיין קידושין (ל"ג ב') ודוק.

שבת (ס"ג א'): "אמר רבי ירמיה אמר רבי אלעזר שני תלמידי חכמים המחדידין זה לזה בהלכה הקב"ה מצליח להם, ולא עוד אלא שעולים לגדולה, יכול אפילו שלא לשמה תלמוד לומר על דבר אמת, יכול אם הגיס דעתו, תלמוד לומר ועונה צדק, ואם עושין כן זוכין לתורה שניתנה בימין, רב נחמן בר יצחק אמר זוכין לדברים שנאמרו בימינה של תורה". ופירש רש"י ז"ל: "המחדידין שואלין ומשיבין ולא לקפח אלא להתחדד". ועיין לרבינו המאירי ז"ל שם.

וראיתי לראש על אר"ץ רבה הוא הגאון רבי אברהם ענתבי ז"ל בספרו אהל ישרים (שער הגמול פרק ב' דף קי"א) שכתב לבאר: "זוכין לדברים שנאמרו בימינה של תורה, דהיינו אריכות ימים ועושר, ואפילו שלא לשמה זוכה לעושר. [א"ה: וכן כתב שם מהרש"א ז"ל].

וזה הוא אצלי כוונת אומרם ז"ל כל מקום שנתנו חכמים עיניהם או מיתה או עניות

סימן רבח

תעניות בה"ב

בספר אמרי פנחס (ערך סדה"י אות ק"מ הוצאת תלויין בזה בני "חיי" ומזוני - הערת בני בכורי הרב תשס"ג) מובא שבתעניות בה"ב הרה"ג חו"ב רבי אברהם אליעזר שליט"א.

חידושי סוגיות

(ראש השנה ל"ג ב', ל"ד ב')

בענין "מנין שבשופר ופשוטה לפניה ואחריה"

[עוז יעקב ח"א סי' ב]

ומשני תלמודא: "אי לאו גזירה שוה הוא מייתי לה בהיקש, השתא דאתיא גזירה שוה היקשא לא צריך". עד כאן הצעת הסוגיא.

ובס"ד נתעוררתי לדקדק דמאי מעליותא ועדיפותא דגזירה שוה על היקשא. וכי תימא דגזירה שוה עדיפא משום דחשיבא ככתיבא בקרא בהדיא וכדכתב רש"י ז"ל בסנהדרין (נ"א א') וסוטה (מ"ו א') ובשאר דוכתי, הא ליתא דאף היקשא חשיב כמפורש במקרא וכדכתב רש"י ז"ל עצמו בסנהדרין (ע"ג א'), והיינו טעמא דרבי ישמעאל לא כלל למידת היקש ב"ג מידות דיליה, וכדכתבו רבינו שמשון מקינון ז"ל בספר כריתות (בית ב') ומהר"ש סירליי ז"ל בספר כללי שמואל (כלל ר"א דע"ב ע"ב) ע"ש. [ושם נתבאר מדוע כלל רבי ישמעאל בכלל י"ג מידות שהתורה נדרשת מידת גזירה שוה עם היותה חשובה ככתובה בתורה ע"ש].

ואדרבה טפי קשיא שהרי בעלמא אמרינן דהיקשא עדיפא, עיין לרז"ה ז"ל בעל המאור ראש השנה שם, ולגאון מהר"ם ן' חביב ז"ל בספרו יום תרועה שם, ועיין מה שכתבו בפתגמא דנא בספר כריתות (בית ב' הדר י"ד), ובשו"ת מהר"ם אלאשקר (ס"ס י' דל"ב ע"ב), ולרבינו החבי"ב ז"ל בספר כנסת הגדולה (כללי מידת היקש כלל א'), וביד מלאכי (כלל ו' וכלל שמו"ט), ושו"ת נודע בשערים מהדורה תנינא

ראש השנה (ל"ג סע"ב): "תנו רבנן מנין שבשופר תלמוד לומר והעברת שופר תרועה, אין לי אלא ביובל (דקרא והעברת שופר ביה מישתעי), בראש השנה מנין תלמוד לומר בחודש השביעי (להקיש שכל תרועות דחודש השביעי יהיו זה כזה). ומנין שפשוטה לפניה, תלמוד לומר והעברת שופר תרועה. ומנין שפשוטה לאחריה תלמוד לומר תעבירו שופר. אין לי אלא יובל בראש השנה מנין, תלמוד לומר בחודש השביעי (להקיש שכל תרועות חודש השביעי זה כזה ופשוטה לפניה ולאחריה). ומנין לשלש של שלש שלש, תלמוד לומר והעברת שופר תרועה שבתון זכרון תרועה יום תרועה יהיה לכם. ומנין ליתן את האמור של זה בזה ושל זה בזה (לפי ששלש התרועות הללו לא נאמרו במקום אחד שהשתיים נאמרו בראש השנה והאחת ביובל מנין ליתן האמורות בראש השנה ביובל וליתן האמורה ביובל בראש השנה שיהיו כאן וכאן שלש, רש"י) תלמוד לומר שביעי שביעי לגזירה שוה". עד כאן דברי הברייטא.

ופריך עלה תלמודא: "האי תנא מעיקרא מייתי לה בהיקשא, והשתא מייתי לה בגזירה שוה". ופירש רש"י ז"ל: "תנא מעיקרא מייתי לה בהיקשא ללמוד זה מזה, מנין שבשופר ופשוטה לפניה ואחריה וגמר ראש השנה מיובל בהיקשא, ולבסוף גמר לה בגזירה שוה ליתן האמור של זה בזה הא נמי תיתי בהיקשא וכר".

הגאון אדמו"ר מהרצ"א דינוב ז"ל על כל פני ספרו בני יששכר, ולדוגמא אציין לו במאמרי ראש חודש (מאמר ד' אות ג'), ומאמרי חודש סיון (מאמר ו' אות ד'), ומאמרי חודש תמוז (מאמר ג' אות ז') ועוד, וכן הוא בספרו אגרא דפרקא (סימן רס"ז, וסימן של"ז, וסימן שנ"ב), וכן נקט דודי זקיני ריש גלותא דבבל הגאון רבינו יוסף חיים ז"ל בספרו לשון חכמים ח"ב (סימן ט"ז ד"ה יהר"מ) עש"ה.

ולפי זה יוצא שמידת **גזירה שוה** מייג מידות שהתורה נדרשת, היא היא המקבילה למידת **רחום** מייג מיכלי דרחמי, והלא היא היא המידה הנצרכת לנו בראש השנה, עיין היטב בדברי רבינו הגדול הרמב"ן ז"ל בכיאוורו לתורה ויקרא (כ"ג כ"ד) והבן.

ולכן הן הדרשה דתוקעין **בשופר**, העולה בגימטריא **תוקף**, והן הדרשה **דתקיעה פשוטה לפניה ולאחריה**, בחינת אברהם ויעקב, מיייתי להו האי תנא בדוקא על פי מידת **גזירה שוה** שהיא המידה המקבילה ומסודרת כנגד מידת **רחום**, והיינו מעליותא ועדיפותא של מידת גזירה שוה על מידת היקש ודוק.

והיינו נמי מאי דאיתא בתר הכי בתלמודא התם: "והאי תנא מיייתי לה בגזירה שוה ממדבר", ופירש רש"י ז"ל: "והאי תנא מיייתי לה בגזירה שוה ממדבר שתהא **פשוטה לפניה ולאחריה**" ודוק.

וכבר נודע מה שקבלנו שכל דברות התלמוד על אדני חכמת האמת הוטבעו, וכלשון ספר הזהר הקדוש ח"ג (דרמ"ד ע"ב): "ורבנן דמתניתין ואמוראין, כל תלמודא דילהון על רזין דאורייתא סדר ליה", וכן כתבו רבים ושלמים מגדולי הדורות, ועיין לגאון עוזינו רבינו החיד"א ז"ל בספרו מחזיק ברכה או"ח (סימן תקפ"ב), ובספרו שם הגדולים חלק

(או"ח סימן ב' ד"ג ע"ב), ושו"ת נר למאור (סימן ס"ה אות ד'), ובספר לב שומע (מערכת מ' כלל י"ז) ונתבאר במקומו בס"ד.

והנה רש"י ז"ל הרגיש דבעי טעמא מאי עדיפותא דגזירה שוה על היקש וכה כתב: "אי לא נאמרה גזירה שוה זו מסיני לדונה הייתי מביא הכל בהיקשא כלומר מעצמו", והיינו עדיפותא דמידת היקש אדם דן מעצמו ואילו גזירה שוה אינו דן מעצמו אלא אם קבלה מרבו.

אלא שגם בזה לא מצינו מנות, שהרי רש"י ז"ל לא השווה מידותיו בזה שהוא ז"ל עצמו בסוכה (ל"א א') לא פירש כן וכתב דאף היקשא אין אדם דן מעצמו, וכמו שרמזו הגרע"א ז"ל בגליון הש"ס ואסיק בצ"ע, ועיין כפות תמרים סוכה שם ובערוך לנר שם, ונתבאר היטב במקומו בס"ד.

ולולי דמסתפינא אמינא בס"ד דיאירו ויובנו היטב דברות התלמוד שם עם דברות קדשו המופלאים של רבינו הגאון הרמ"פ ז"ל בספרו אור המאיר (פרשת בהעלותך דף ו') בסוד ענין התקיעה והתרועה, שהתקיעה מידת הרחמים הפשוטה, והתרועה מידת הדין וכו' עש"ב, ושורש דבריו נמצא בספר הזהר הקדוש (פרשת אמור ופרשת פנחס) שתקיעה ראשונה שלפניה היא כנגד בחינת חסד לאברהם, ושברים ותרועה (דחדא נינהו כמפורש בסוגיא בראש השנה שם) הם כנגד בחינת פחד יצחק, ותקיעה שלאחריה היא כנגד בחינת אמת ליעקב ע"ש, ועיין בספר של"ה הקדוש (מסכת ראש השנה) שהאריך בזה, ועיין בספר זהר חדש (בתיקונים דק"ט סע"א) עש"ב.

והנה נודע מה שקבלנו מסוד חכמי לבב נ"ע די"ג מידות שהתורה נדרשת בהן מקבילות כנגד י"ג מידות השי"ת, וכמו שכתב

בספר שער יששכר מאמרי חודש אייר (מאמר גל עיני אות ד'), ושאר הגאון רבינו יוסף חיים ז"ל בספרו בן יהודע חולין (קל"ט ב'), ואחרון חביב מו"ד הגאון ז"ל בספרו כף החיים (סימן רס"ח אות ל"ח, וסימן תקפ"ב אות י"ח) ונתבאר בקונטרס מיוחד בס"ד.

והשתא דאתינן להכי יאירו באור יקרות דברות רז"ל בתלמוד מדוע עדיפא מידת גזירה שוה על מידת היקש, זה הנלע"ד בס"ד.

הספרים (מערכת ב' אות ל"ג), ובספרו מראית העין סוטה (ד' ב' ד"ג ע"ב), ובספרו צוארי שלל (הפטרת שלח אות ד' ד"ה ובוזה), ובהגהותיו ניצוצי אורות שעל ספר הזהר הקדוש ח"ב (דקנ"ד ע"ב אות א'), ע"ש.

ובן כתבו רבותינו אדמו"ר הגאון מצאנז ז"ל בשו"ת דברי חיים יו"ד (סימן מ"ז), ואדמו"ר הגאון מסכאטאש ז"ל בשו"ת אבני נזר (יו"ד סימן תס"ח), ואדמו"ר הגאון רבי צדוק הכהן מלובלין ז"ל בספרו דברי סופרים (ס"ס ל"ד ד"ח סע"ב), ואדמו"ר הגאון ממונקאטש ז"ל

בענין תפילת יחיד בראש השנה

[עוון יעקב ח"א סי' ד']

ז"ל שכתב בספרו בתי כנסיות שמעשה זה של רב פפא בר שמואל היה בציבור בתפילה דלחש, והביא בשדי חמד שם שגם הגאון רבי חיים פאלאג'י ז"ל בשו"ת לב חיים ח"ב (סימן רט"ו), וגם הגאון רבי חיים בי"ה ז"ל בתשובתו הנדפסת בלב חיים שם, כתבו במעשה זה דרב פפא בר שמואל היה בציבור בתפילת הלחש, ומשום דאי אפשר שרב פפא בר שמואל היה מתפלל ביחיד ביום ראש השנה יום אדיר בימי שנה" וכו'.

ורבינו השדי חמד שם כתב: "ואין הדברים מוכרחים, וכבר מצאתי מפורש בדברי רבינו האור זרוע בתשובה (ח"ב סימן רע"א) דעובדא דרב פפא הואי ביחיד, וזו לשונו רב פפא בר שמואל קם לצלוויי קם אמר ליה לשמעיה" וכו', הרי מפורש דהך עובדא ביחיד הוא, ואולי כך היתה גירסתו בתלמוד, אבל יותר נראה דפרושי קמפרש שהמעשה היה ביחיד, ואחרי כי כן פירש חד מקאמיא אין לנו להנדס בדבר" עכ"ל.

ראש השנה (ל"ד ב'): "רב פפא בר שמואל קם לצלוויי, אמר ליה לשמעיה כי נהירנא לך תקע ל"י. אמר ליה רבא לא אמרו אלא בחבר עיר תניא נמי הכי" וכו'.

ופירש רש"י ז"ל: "כי נהירנא לך, לסימן, שסיימתי הברכה: אלא בחבר עיר חבורת ציבור, אבל יחיד מברך את כולו, ואחר כך תוקע תשע תקיעות".

וראיתי לנכון לקבוע כאן מה שכתבתי בענין זה לפני רבות בשנים, וזכיתי בס"ד ומהדורה קמא נדפסה בקובץ התורני "אוצרות ירושלים" שנת תשל"ז (גליון ר"ג דף מ"ב), וכאן מהדורה בתרא עם מילואים והשלמות. [מאמר זה לא חזר צולם ונדפס בחיבורי כנסת חיים, עם עוד כמה מאמרים שנשמטו מקובץ "אוצרות ירושלים" ולא נדפסו בכנסת חיים שם].

בספר שדי חמד (מערכת ראש השנה סימן ב' ד"ה הן) הביא דברי הגאון ראב"ע מאזמיר

כאותה ששנינו במגילה (כ"ז א' וב') במה דברים אמורים בזמן שאין שם חבר עיר, אבל יש שם חבר עיר תנתן לחבר עיר, וכל שכן דדידי ודידכו עלי סמיכי הכי משמע. בזמן שהציבור שומעין התפילה והברכות ונסמכין על חבר עיר היורד לפני התיבה להוציאן ידי חובתם, אבל ביחיד כלומר בזמן שכל יחיד ויחיד מתפלל לעצמו שומעם שלא על סדר ברכות וכו', ותדע אחי כי כל המפרש חבר עיר, חבורת עיר כלומר ציבור - אינו אלא שוגה, חדא דהוה ליה למימר לא אמרו אלא בציבור, למה עיקם לומר חבר עיר. ועוד לא מצינו חבר עיר שהוא ציבור. ועוד אם כדברי הפותרים חבר עיר - ציבור, צריך לנו לפרש רב פפא בר שמואל הוה מצלי ביחיד שהיה מתפלל בראש השנה בלא מניין, נמצאת ממעט כבוד הזקן שהיה רגיל להתפלל תמיד בימי רחמים שלא במניין, דהא לא קתני זימנא חדא צלי ביחיד או כי הוה מצלי ביחיד אמר ליה לשמעיה כו', אלא הוה מצלי ביחיד דמשמע כן היה דרכו תמיד, ועל כרחך הכי משמע בציבור היה מתפלל, ולא היה נסמך על שליח ציבור שיוציאנו ידי חובתו, והיה מתפלל לעצמו תמיד, ואמר לו רבא לא אמרו אלא בחבר עיר. חבר עיר ממש כאשר פירשנו" עכ"ל.

הרי שכבר תנא קדמון רבינו עזריאל ז"ל שהיה בן זמנו של רבינו תם ז"ל, עם שגרס בתלמוד רב פפא בר שמואל הוה מצלי ביחיד כנ"ל, הסביר דברי התלמוד שהיה מתפלל רב פפא בר שמואל בציבור, וכנזכר בדבריו לפי דרכו ע"ש, ומההכרח שכתוב בספר לב חיים דאי אפשר לומר שרב פפא בר שמואל היה מתפלל ביחיד ביום ראש השנה, ודברי רבותינו חיים שני"ם, חיים וקיימים זיע"א ודוק היטב.

ואני עני מוסיף שבס"ד כן מצאתי גם במחזור ויטרי (סימן שי"ז דף שני"א): "רב פפא בר שמואל הוה קא מצלי ביחיד" וכו', וכן גרס הרב המאירי ז"ל בחיבור התשובה (דף רפ"ו), אך ספרים אלו לא נדפסו בזמן רבותינו הנ"ל ז"ל.

ואם יש מקום להעיר על הנך רברבי ז"ל: הראב"ע בעל בתי כנסיות, רבי חיים פאלאג'י, ועמיתו רבי חיים ביז'ה, ורבינו השדי חמד, הוא שלא ראו אז לרגע קט דברי רבינו הרוקח (הלכות ראש השנה סימן ר"ג דף צ"ד) שכן גרס: "רב פפא בר שמואל כדהוי מצלי ביחיד, אמר ליה לשמעיה" וכו', ודוק.

גם מתבאר מדברי רבותינו הראשונים ז"ל הנ"ל שכן היתה גרסתם בתלמוד, וכן ראיתי גירסה זו בכמה כתבי יד של התלמוד, ועיין גם בספר דקדוקי סופרים שם, וזה דלא כדברי רבינו השדי חמד ז"ל שהאור זרוע לא שגרס כן אלא הוא פרושי קא מפרש לה, ועיין במחזור ויטרי שם ודוק היטב.

אבל בספר הלכות גדולות (הלכות ראש השנה סימן י"ז דל"ב סע"ב) ורבינו חננאל פירושו לראש השנה שם, ובפסקי רי"ד לראש השנה (שם) גרסו כגירסא שלפנינו בתלמוד, ולפי דברי קדשם אכן יש לפרש כמו שכתב הגאון רבי חיים פאלאג'י ז"ל ודעימיה דבתפילה בציבור מיירי ודוק.

ועכשיו מצאתי להם תנא דמסייע דאוקמא לרב פפא בר שמואל בתפילה בציבור [לפי דרכו], הוא רבינו עזריאל ב"ר נתן ז"ל בתשובתו שבמחזור ויטרי (סימן שי"ז דף שני"ד) שכה כתב: "ופתרון חבר עיר הוא גדול וחשוב שבעיר, דכל מילי דמתא רמו עליה לחלק צדקה, ולהתפלל בתעניות ובימי רחמים,

הנראה הרב תוספת יום טוב לא ראה ספר בדק הבית לכן השיג על מרן הבית יוסף, ואף שבדק הבית נדפס כמה שנים קודם שנדפס דברי חמודות, אולי לא נתפשט בימיו אל עירו ואל שער מקומו, ועיין בכללי הפוסקים (סימן ט"ו אות כ"ט), ועוד שם בחלק הכללים (מערכת ג' כלל מ"ב): "מה שכתב הרב יקהיל שלמה שהרב נהר שלום לא זכר דברי הרב שער המלך וכו' ע"ש, הדבר פשוט דאף שספר שער המלך נדפס שלש שנים קודם ספר נהר שלום, אין לתמוה על הנהר שלום אם לא זכר לדברי קדשו".

ועוד שם חלק הכללים (מערכת ט' כלל א') כתב: "ורב אחד וכו' מדויל ידיה מישתלים שהוא שם משיג על כמה רבנים שלא ראו דברי מי שקדמם אף ממחברים שבזמנם אשר קרוב לומר שלא נתפשט אותו חיבור ולא היה לעיני הרב המושג", ובאסיפת דינים (מערכת חתן וכלה סימן ה' ד"ה עוד זאת דר"ח ע"ב): "מה שהשיג על הגאון זכר יהוסף שכבר קדמו הגאון מהרי"ש נתזון בהסכמתו לספר שמירת הנפש וכו' אף אם נדפס בסמוך לשנת תר"כ אין מקום להשגתו כי עם שהגאון זכר יהוסף זריו ונזכר כל רז לא אניס ליה - איננו צופה עתידות וספרו נדפס בשנת תר"כ וחידושיו בטח נכתבו כמה שנים לפני זה" וכו', וזו לשונו בחלק אסיפת דינים (מערכת חמץ ומצה סימן ג' אות ב'): "מה שלא הזכיר בספר נשמת כל חי את דברי הרב נחפה בכסף - אינו מן התימה, כי ספר נשמת כל חי נדפס בשנת תקצ"ב, ואילו ספר נחפה בכסף נדפס בשנת תר"ג", ודוק.

ובמקומו הבאתי מעוד הרבה מקומות בספר שדי חמד שנראה כמה היה רבינו זהיר בזה, ומדוע כאן שביק לזהירותיה וצ"ב.

בספר שדי חמד חלק אסיפת דינים (מערכת ראש השנה סימן ב' אות ל"ו ד"ה ואיך) הביא דברי הגאון רבי חיים פאלאג'י ז"ל, וגדול אחר עמו רבי חיים ביז'ה ז"ל, בשו"ת לב חיים ח"ב (סימן רט"ו) שכתבו שאת דברי התלמוד ראש השנה (ל"ד ב') "רב פפא בר שמואל היה מתפלל וכו', אי אפשר לפרש שהכוונה שהיה מתפלל ביחיד וכו', ורבינו תמה עליהם שלא זכרו שבספר אור זרוע (ח"ב סימן רע"א) כתב: "רב פפא בר שמואל קם לצלוויי ביחיד" וכו'.

ובעניותי איני יודע מה זו תמיה, שהרי ספר לב חיים ח"ב כבר היה מסודר לדפוס בשנת תרכ"ח, עיין בסוף הקדמה שם, והוא שנים מועטות אחר שנדפס לראשונה ספר אור זרוע, זיטמיר תרכ"ב, ויותר מקרוב לוודאי שלא בא לגאון רבי חיים פאלאג'י ז"ל ועמיתו ז"ל ספר אור זרוע מריחוק המקום וכו', ואיני זוכר כעת שהגאון רבי חיים פאלאג'י ז"ל ז"ל מזכיר בחיבורי קודשו את הספר אור זרוע, ולכן איני רואה מקום לתמיה ודוק.

ומה גם בעת שכתבו הגאון רבי חיים פאלאג'י ז"ל ועמיתו ז"ל את תשובותיהם עדיין לא נדפס כלל ספר אור זרוע, וכבר למדנו החיד"א ז"ל בספר שם הגדולים חלק גדולים (מערכת מ' אות קנ"ד): "אשר השיג שנעלם מהרב מעדני מלך - אינה השגה כל כך דכשחיבר מעדני מלך עדיין לא נדפסו שו"ת מהר"ם מינץ. והגם שמעדני מלך נדפס אחר כך" ודון מינה לכאן ודוק.

והתמיה שרבינו השדי חמד ז"ל זהיר וזריו טובא בפתגמא דנא שלא להשיג באופן כזה כמו שתראה לו בחלק הכללים (פאת השדי מערכת א' כלל קמ"א ד"ה נחזור): "ולפי